

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Luka Novak

Mentorica: red. prof. dr. Ljubica Jelušič

Islamska odporniška gibanja na prelomu tisočletja

diplomsko delo

Ljubljana, 2004

Kazalo

Seznam kratic	3
Uvod	4
1. Metodološki okvir analize	5
1.1. Predmet analize	5
1.2. Cilji	5
1.3. Hipoteze	5
1.4. Metode raziskovanja	5
2. Opredelitev temeljnih pojmov	6
3. Analiza odporniških gibanja	9
3.1. Afganistanski mudžahidi, Afganistan 1979-89	9
3.1.1. Ozadje konflikta	9
3.1.2. Sovjetska zasedba Afganistana in reakcije	10
3.1.3. Odpor in sovjetski protiukrepi	14
3.1.4. Potek vojne	17
3.1.5. Zaključek	19
3.2. Hezbolah, Libanon, 1985-2000	22
3.2.1. Ozadje konflikta	22
3.2.2. Zunanji akterji v vojni	23
3.2.3. Nastanek Hezbolaha	24
3.2.4. Varnostno območje	26
3.2.5. Struktura Hezbolaha	28
3.2.6. Vojaško delovanje Hezbolaha	30
3.2.7. Izraelski protiukrepi	31
3.2.8. Zaključek	34
3.3. Čečenski separatisti, Čečenija, 1994-96	36
3.3.1. Ozadje konflikta	36
3.3.2. Uvod v vojno	37
3.3.3. Prva bitka za Grozni in zasedba Čečenije	42
3.3.4. Čečenski vdori v Rusijo	47
3.3.5. Druga bitka za Grozni	49
3.3.6. Mirovna pogajanja	51
3.3.7. Zaključek	52

4. Primerjava obravnavanih odporniških gibanja	53
5. Verifikacija hipotez in sklep	57
6. Viri	60

Seznam kratic

BVP-bojno vozilo pehote: oklepna gosenična vozila oborožena s topom in vodenimi protioklepni raketami ter izkrcnim delom okoli 8 vojakov

CFE-(ang. Conventional Forces in Europe): sporazum o omejevanju konvencionalnih sil v Evropi

CIA-(ang. Central Intelligence Agency): osrednja obveščevalna služba-ameriška civilna obveščevalna služba

FSK- (rus. Federalnaya Sluzba Kontrazvedky): ruska obveščevalna služba za vzdrževanje miru v Rusiji in protiobveščevalno dejavnost (od 3.4.1995 FSB-(rus. Federalnaya Sluzba Bezopasnosti): Zvezna varnostna služba)

ISI-Inter-Services Intelligence: pakistanska obveščevalna služba, zadolžena za zbiranje tako vojaških kot civilnih obveščevalnih podatkov

MVD-(rus. Ministerstvo Vnutrennykh Del): ministrstvo za notranje zadeve

OKSSA-omejeni kontingent sovjetskih sil v Afganistanu (rus. Ogranichennogo kontingenta sovetskikh voysk v Afganistane)-uradni termin za sovjetske sile v Afganistanu

OMON-(rus. Otryad Militsii Osobennogo Naznacheniya): policijske enote za posebne naloge-posebne enote ruskega ministrstva za notranje zadeve usposobljene za protiteroristično in protiizgredniško delovanje

OT-oklepni transporter: kolesno ali gosenično oklepno vozilo oboroženo z mitraljezom večjega kalibra in izkrcnim delom okoli 8 vojakov; za razliko od BVP imajo manjšo stopnjo zaščite in lažjo oborožitev

PLO-(ang. Palestine Liberation Organisation): palestinska osvobodilna organizacija-glavni predstavnik Palestincev

RPG-(rus. Reaktivnyy Protivotankovyy Granatomet): raketni protioklepni minomet-lahko protioklepno orožje

SLA-(ang South Lebanese Army): južnolibanonska vojska-proizraelska milica v libanonskem varnostnem območju

Uvod

Uporniki. Teroristi ali borci za svobodo, odvisno pač od perspektive. Naj bodo to Španci ki se borijo proti francoski nadvladi ali Francozi ki se borijo proti nemški okupaciji, odporniška gibanja so bila in bodo predmet zanimanja in preučevanja. V spopadu med Davidom in Golijatom človek raje navija za šibkejšega in se z njim lažje identificira. Če je močnejši še slab in brutalen, toliko bolje. Seveda pa to ne pomeni da je močnejši vedno »slab« in šibkejši »dober«. Če dejstvu, da vojna vzbudi v človeku najslabša čustva dodamo še versko in nacionalistično obarvana čustva, vzbujena ali okrepljena s propagando ter dejstvo, da se gverilci največkrat bojujejo za obstoj svojega naroda, dobimo eksplozivno mešanico, v kateri ni prostora za viteštvo.

Veliki in močni pogosto izkoristijo svojo moč, da dosežejo svoje cilje. Vendar majhni in šibki včasih niso tako šibki in močni ne tako močni kot se zdijo. Šibki mora najti Ahilovo peto nasprotnika in vanjo zapičiti svojo sulico. Če to ni dovolj, mora to ponavljati, dokler Ahil vendarle ne pade. Žal pa pogosto ta Ahilova peta niso sovražnikovi vojaki ampak civilisti.

Za temo preučevanja sem si izbral 3 gibanja, ki so se postavila po robu nasprotniku, veliko močnejšemu od sebe. Velesila, regionalna sila in država, ki ni več velesila, a je še vedno močna. Tri gibanja, ki sem si jih izbral za temo ločuje marsikaj. Čas, prostor, nasprotnik. Vendar zakaj ravno ta tri gibanja, če pa so si tako različna? Ravno zato. Ali lahko med njimi potegnem vzporednice? Ali jih kaj družijo?

1. Metodološki okvir analize

1.1. Predmet analize

V nalogi se bom posvetil delovanju odporniških gibanj v treh državah: v Afganistanu, Čečeniji in Libanonu. Predmet proučevanja bom omejil tudi časovno. Delovanje v Afganistanu bom omejil na čas sovjetske zasedbe (december 1979-februar 1989), delovanje v Libanonu na obstoj izraelskega varnostnega območja na jugu te države (junij 1985-maj 2000), delovanje v Čečeniji pa na čas prve vojne (december 1994-september 1996). Pri proučevanju gibanj se bom osredotočil na delovanje gibanj in okolje v katerem so delovala.

1.2. Cilji

Kot cilje naloge sem si zastavil poiskati podobnosti med preučevanimi gibanji. Tako bom poskušal poiskati povezave med okoljem v katerem delujejo in njihovim načinom delovanja. Istočasno se bom posvetil tudi nasprotnikovim protiukrepom. Na koncu bom na podlagi zbranih podatkov preučil, ali je bilo delovanje preučevanih gibanj uspešno.

1.3. Hipoteze

1. hipoteza: Zaradi premoči nasprotnika so bila izbrana odporniška gibanja prisiljena izbrati nekonvencionalni način bojevanja.
2. hipoteza: Gibanja so delovala na podoben način, a so se razlikovala v strukturi.
3. hipoteza: Gibanja so bila pri svojem delovanju uspešna in so v preučevanem obdobju dosegla zastavljene cilje.

1.4. Metode raziskovanja

Podatke sem črpal iz pisnih virov ter interneta, pri čemer sem bil velikokrat omejen. V afganistanskem konfliktu se namreč večina dostopnih virov osredotoča na sovjetsko stran in sem bil tako primoran večino mudžahidskih akcij in metod delovanja oceniti na podlagi sovjetskih protiukrepov. Pri tem sem uporabil deskriptivno metodo, s katero sem opisal posamezna gibanja ter komparativno metodo, s katero sem ta gibanja primerjal.

2. Opredelitev temeljnih pojmov

V nalogi bom pogosto uporabljal pojem gverilsko bojevanje, ki pa potrebuje daljšo predhodno razlago:

»Gverilski način bojevanja vodi malo ljudi, a so odvisni od podpore mnogih. Čeprav je najindividualnejša oblika delovanja, lahko deluje učinkovito in doseže svoje cilje le če jo množično podpira prebivalstvo« (B. H. Liddell Hart, 1991: 367).

Gverilsko bojevanje torej lahko opredelimo kot »Vojaške operacije, izvajane s strani neregularnih sil na področju pod nasprotnikovim nadzorom (pogosto pod vladnim nadzorom), bodisi samostojno bodisi kot dodatek rednim vojaškim operacijam drugje« (Luttwak in Koehl, 1991: 265). Glede na to kdo te operacije izvaja jih lahko opredelimo tudi kot »Oblika oboroženega odpora prebivalstva neke države (področja, ozemlja) ali določenih skupin v pogojih popolne številčne, materialne in tehnične premoči nasprotnika. Nasprotnik ima praviloma v rokah oblast (zakonodajno, izvršilno, sodno, teritorialno-administrativno ipd), v večji ali manjši meri nadzoruje vse aspekte življenja, razpolaga z organizirano vojsko in organi notranjega nadzora. Gverila se tako pojavlja kot bolj ali manj organizirana oblika odpora in boja proti močnejšemu nasprotniku, pa naj bo to osvajalec (okupator) ali obstoječe družbene strukture« (Vojna enciklopedija, 1972: 208). Pomembno je, da gre večinoma za domače prebivalstvo. (Gverilsko bojevanje je) »Vojaško in paravojaško delovanje v zasedenem ali sovražnem ozemlju izvajane s strani neregularnih, večinoma domačih sil« (DOD Dictionary of Military Terms).

Čeprav je pojav gverile star in se je spreminjal in prilagajal okolju in času lahko izločimo nekatere skupne značilnosti uspešnih gibanj. William P. Yarborough jih je opredelil kot:

- visoka motiviranost, pripravljenost na izjemne napore in močna disciplina
- podpora prebivalstva za deklarirane cilje gverilcev
- karizmatični vodja
- primerno okolje
- dostop do hrane
- učinkovita obveščevalna mreža

-uporaba primerne taktike in izurjenost pri uporabi orožja, razstreliv, vojne medicine in komunikacij (Yarborough, 1996: 1088).

Avtor tu ni omenil zunanje podpore, bodisi kot pomoč v orožju, opremi in denarju ali neposredni intervenciji. Ta je pomembna posebno v zadnjem času zaradi oborožitvenih sistemov, ki jih gverilci ne morejo izdelati sami (protioklepne in protiletalske rakete, sistemi zvez...) in ravnanja z njimi (torej potreba po inštruktorjih). Vse bolj pomembno postaja tudi javno mnenje. Nanj se lahko vpliva s številom žrtev (predvsem pri okupacijskih silah), predstavljanjem gverile kot legitimnega boja in slikanjem nasprotnika kot krutega, ki ne spoštuje vojnega prava oz. s predstavljanjem gverilcev kot teroristov, kriminalcev in predstavljanje njihovega boja kot nelegitimno dejanje.

Prav tako se mora gverilsko gibanje držati določenih načel. Vedno mora biti dinamično in mora vzdrževati tempo operacij. Klasična obramba gverilskemu gibanju škodi in se lahko uporabi le občasno. Prav tako obdobja nedelovanja omogočajo nasprotniku da utrdi svoj položaj, spočije svoje enot in pridobi prebivalstvo na svojo stran. Gverilsko gibanje se mora izogibati bitkam, še posebej tistim, v katerih bi lahko utrpelo hude izgube. Tako je bolje da izvede več manjših napadov, saj ti zaradi svoje pogostosti demoralizirajo nasprotnika in imajo kumulativni učinek. Prav tako morajo biti borci razpršeni in tako nasprotniku ne nudijo velikih tarč. Vendar morajo kljub razpršenosti ohraniti sposobnost hitre koncentracije, da lahko nasprotniku zadajo močan udarec, preden se znova ne razpršijo. (Hart, 1991: 365). Zadnji dve načeli sta torej ravno nasprotni načelom v konvencionalni vojni.

Clausewitz je preučevanju gverile namenil tudi del svojega opusa O vojni. V svojem obdobju je veljal za strokovnjaka na tem področju, saj je o njej (oz. »ljudski vojni«, kot jo je imenoval sam) poučeval tudi pruskega prestolonaslednika, učil pa je tudi na najvišji pruski vojaški akademiji (Bebler, 1985: 5).

Izpostavil je pomembne elemente za uspešnost gverilskega gibanja:

- vojna se mora odvijati v notranjosti države
- vojna ne sme biti odločena z eno potezo
- območje delovanja mora biti veliko
- nacionalni značaj mora biti primeren takšnemu načinu bojevanja
- ozemlje mora biti razgibano in težko prehodno; k temu pripomorejo gore, gozdovi, močvirja ali lokalni načini obdelovanja zemlje (Clausewitz, 1976: 480). Clausewitz je med zgodnjimi marksisti in voditelji ruske revolucije veljal za strokovnjaka za gverilo. Njegovo delo sta preučevala tako Engels kot Lenin. S svojo teorijo o povezanosti politike in vojne ter načeli vojne je vplival na Englesova načela oborožene vstaje.

Podobno kot Hart tudi Clausewitz poudarja, da se gverilci ne smejo neposredno spopasti z glavnimi silami nasprotniki, napadati morajo njegove enote izven območja spopadov, s čemer mu preprečijo nadzor nad tem območjem. Prav tako se gverilci ne smejo združevati v večje enote, proti katerim lahko nasprotnik uporabi svojo premoč. Take večje enote naj nastanejo tik pred akcijo in se naj po njej razpustijo. Prav tako izpostavi pomen, ki ga imajo redne enote. Te dvigujejo zaupanje med zasedenim prebivalstvom in služijo kot pomoč pri ustanavljanju gverilskih enot. Vendar obenem svari, da te enote ne smejo biti prevelike, saj se tako slabi redne oborožene sile, nastaja pa tudi problem z nastanitvijo (Clausewitz, 1976).

V obdobju hladne vojne sta bila oba bloka (oz. bolj natančno države v njem) tako žrtvi kot sponzorja gverilskega gibanja. Vsaj deklarativno pa sta stali na nasprotnih bregovih gverile. Komunistična gibanja so težila k prevzemu oblasti in so se zavedala, da bo za to potrebno prijeto za orožje, medtem ko so kapitalistične države poskušale ohraniti svoje položaje. Navkljub trditvam pa ni bilo enotne komunistične gverilske doktrine in tudi odnos SZ do gverile se je razlikoval. Po drugi strani pa se je kot sponzor gibanj pojavila Kitajska, ki po eni strani ni bila omejena z detantom kot SZ, po drugi strani pa ni mogla nuditi tako obsežne pomoči kot SZ. Vendar na morebitno pomoč gverilskim gibanjem ni vplivala samo ideološka usmeritev le teh ampak še cela vrsta drugih dejavnikov (Laquer, 1976: 370).

Kljub svojim prednostim in zgodovinskim uspehom, pa ima gverilsko gibanje tudi slabosti, pri čemer je glavna prav gotovo nasprotnikove represalije. Tako trpi civilno prebivalstvo, ki je ključnega pomena za gverilce pri čemer ti ukrepi pogosto povzročijo več škode civilnemu prebivalstvu kot so je povzročili gverilci oblasti. Prav tako ti ukrepi prinesejo določeno mero sprostitve okupacijskim silam. Druga slabost je to, da gverilska gibanja pogosto pritegnejo kriminalne elemente družbe, ki tako dobijo določeno legitimacijo svojih dejanj. Obenem pa gverilsko gibanje s svojim bojem proti avtoriteti otežuje povojno integracijo gverilcev v družbene strukture (Hart, 1991: 370).

3. Analiza odporniških gibanj

3.1. Afganistanski mudžahidi, Afganistan 1979-89

»Vojska izrabi izoblikovanost zemljišča. Za vnaprejšnjo določitev zmagovalca oceni nasprotnike, nevarnost in razdalje. To so pravi načini delovanja vojaških voditeljev. Zmagali bodo tisti, ki se bojujejo s poznavanjem teh pravih načinov delovanja, izgubili pa tisti, ki se bojujejo brez njihovega poznavanja« (Sun Cu, 1998: 141).

3.1.1. Ozadje konflikta

Afganistan leži na območju, ki je bilo od začetka 19. stoletja stičišče interesov Rusije in Velike Britanije. Tu sta oba rastoča imperija trčila drug ob drugega in začela tekmovati za vpliv, kar je bilo kasneje poimenovano »Velika igra«. Leta 1907 sta se obe državi dogovorili, da Afganistan leži izven ruskega vplivnega omočja, v zameno pa so Britanci pristali, da Afganistana ne bodo priključili njihovim azijskim kolonijam in se ne bodo vmešavali v njegove notranje zadeve.

V 20. stoletju je vlada v Afganistanu krmarila med zahtevami sosed in velesil. Normalizacija odnosov z Sovjetsko Zvezo je pripeljala do večanja sovjetskega vpliva v državi, predvsem od 50. let naprej. Tako je aprila 1978 skupina v SZ šolanih častnikov prevzela oblast in vzpostavila prosovjetsko vlado in s tem še povečala sovjetski vpliv v državi. Sovjetski svetovalci so bili v vseh bataljonih in višjih enotah, prav tako je eskadrilja sovjetskih pilotov letela v uniformah afganistanskega vojnega letalstva in v letalih z afganistanskimi oznakami. Obenem pa je bataljon sovjetskih posebnih sil (Specnaz¹) zagotavljal varnost predsednika Afganistana. Ti so pomagali pri sovjetski intervenciji, tako z zasedbo ključnih točk kot z onemogočanjem odpora.

Po udaru je predsednik Afganistana postal Nur Taraki, ki je začel z obsežnimi reformami države (zemljiška reforma, emancipacija žensk...). Te reforme so naletele na odpor tradicionalnih elementov družbe in kmalu je izbruhnil upor proti novi vladi. Upor se je kmalu razširil tudi v vrste oboroženih sil, katerih velikost se je zaradi dezertacij kmalu zmanjšala za polovico. Upor se je kmalu tako razširil, da je osrednja oblast nadzorovala mesta, uporniki pa podeželje, kljub temu pa upornikom ni uspelo zrušiti oblasti, predvsem zaradi pomanjkanja orožja, enotnosti in vodstva.

¹ rus. Spetsialnoya Nazhacheniye (posebne naloge). Gre za enote izurjene za izvidovanje v globini nasprotnikovega ozemlja in diverzantske naloge.

Afganistanska komunistična partija je bila razcepljena na dve frakciji, ki sta bili med seboj sprti. Septembra 1979 se je v Afganistanu zgodil nov udar, v katerem je oblast prevzel dotedanji predsednik vlade Hafizullah Amin, Taraki pa je bil v udaru ubit. Zamenjava oblasti pa ni prinesla miru in v SZ so sprejeli odločitev o vojaškem posredovanju, s čimer naj bi se preprečil popoln kaos v državi.

Kljub podrobnim pripravam na samo intervencijo (za zgled sta služila intervencija na Madžarskem 1956 in Čkoslovaškem 1968²) pa Sovjeti niso upoštevali dejstva, da je v Afganistanu divjala državljanska vojna in da bodo z intervencijo dobili nadzor le nad omejenim delom države. Načrt je bil, da se z zasedbo umiri razmere, okrepijo Afganistanske oborožene sile, katerim se nudi logistična in artilerijska³ ter letalska podpora, sovjetske enote bi varovale prometnice, mesta in oporišča ter s tem sprostile afganistanske enote, po porazu upornikov pa bi se večina sovjetskih sil umaknila. Spopade z uporniki naj bi prepustili afganistanskim enotam (Nawroz in Grau, 1995), vendar pa demoralizirana afganistanska vojska ni bila sposobna večjih bojev, tako da je sovjetsko vlado upravičeno skrbela možnost njihovega poraza po umiku sovjetskih sil. Intervencija je tudi spremenila značaj upora. Predtem je bil upor razpršen, a nekoordiniran, sama intervencija pa je te skupine združila, predvsem pod vplivom sosednjih držav, Irana in Pakistana, ter ZDA.

3.1.2. Sovjetska zasedba Afganistana in reakcije

Ko se je na božični večer 1. 1979⁴ začela intervencija⁵ je bila večina zahodnih analitikov prepričanih, da je Afganistan trdno v sovjetski vplivni coni. Skoraj ni bilo ljudi, ki bi si upali trditi, da se bo Sovjetska zveza umaknila 9 let in 3 mesece kasneje ter utrpela hude izgube tako v vojakah kot v opremi.

Na invazijo so se Združene države Amerike odzvale zelo hitro. Že 28.12.1979 je ameriški predsednik Jimmy Carter poslal generalnemu sekretarju komunistične partije SZ Leonidu Brežnjevju sporočilo, da je invazija grožnja miru in da lahko takšna dejanja radikalno spremenijo odnose med velesilama. V svojem poročilu o stanju nacije⁶ je Carter 23.1.1980 znova označil sovjetsko invazijo kot hudo grožnjo miru in zagotovil, da bodo ZDA uporabile vsa sredstva, vključno z jedrskim orožjem, da preprečijo zunanji sili nadzor nad Perzijskim

² Poveljnik intervencijskih sil na Čkoslovaškem l. 1968, general Pavlovskiy, je bil l. 1979 poveljnik sovjetskih kopenskih sil in je s skupino 50 častnikov temeljito preučil Afganistan (Nawroz in Grau, 1995).

³ V nalogi uporabljam pojem artilerija za topove in večcevne metalce raket, ne pa tudi za minomete.

⁴ Božično obdobje je bilo izbrano, ker je Sovjetska Zveza pričakovala, da tako Zahod ne bo reagiral tako hitro, kar bo omogočilo nemoteno zasedbo Afganistana. (Nawroz in Grau, 1995).

⁵ Prvič po 2. svetovni vojni je Sovjetska Zveza vojaško posredovala izven območja Varšavskega pakta.

⁶ ang. State of the Union address.

zalivom, ki je bil vitalnega pomena za ZDA (Isaac in Downing: 1998: 327); ta zagotovila so dobila ime Carterjeva doktrina. V očeh ZDA se je s tem SZ za 320 kilometrov približala Hormuški ožini, ki je tako ležala v dosegu sovjetskega letalstva. Prav tako so to invazijo videli kot tipičen primer sovjetske agresivne zunanje politike.

Po zamenjavi predsednikov (Carterja je l. 1980 nadomestil Ronald Reagan) se je postopoma spremenila tudi ameriška politika do Afganistana. Carterjeva doktrina je bila defenzivna (preprečevanje sovjetskega prodora do Perzijskega zaliva in krepitev obrambe Pakistana), medtem ko je bila Reaganova doktrina bolj aktivna⁷. Do spremembe politike v Afganistanu je prišlo l. 1984 zaradi pritiskov v Kongresu.

Že Carter je ameriški obveščevalni službi CIA naročil, naj začne pomagati afganistanskim upornikom⁸. CIA se je pri tem držala treh načel. Prvo je bilo, da se ne bo vpletla v neposredne dobave orožja in je to nalogo prepustila pakistanski obveščevalni službi ISI⁹. Drugo načelo je bilo načelo zanikljivosti¹⁰ zato so sprva mudžahidom dobavljali le orožje sovjetskega izvora (šlo je za orožje, ki so ga l. 1982 Izraelci zaplenili v Libanonu, ter orožje, ki ga je CIA kupila v LR Kitajski). Tretje načelo pa je bilo, da se ne dobavi preveč orožja, ker bi to lahko povzročilo sovjetske povračilne ukrepe proti Pakistanu¹¹. Zadnji dve načeli so opustili zaradi pritiskov Kongresa l. 1985, prvo načelo pa je močno omajalo celoten proces pomoči. Pakistan tako orožja ni dostavljal najuspešnejšim skupinam, ampak tistim, nad katerimi so imeli največ vpliva in katerih cilji so bili najbližje pakistanskim. Prav tako so Pakistanci del orožja zadržali za obračun med mudžahidi po sovjetskem umiku, del prodali preprodajalcem drog, del pa poslali raznim separatističnim skupinam v Kašmirju (Roy, 1991: 36).

Sprva je bila ameriška pomoč mudžahidom majhna. Do l. 1984 je znašala 50 milijonov dolarjev letno, l. 1984 je narasla na 122 milijonov, l. 1986 na 470 milijonov, l. 1987 pa že na 630 milijonov. (Roy, 1991: 35). Leta 1985 je bila sprejeta tudi odločitev, da se mudžahidom nameni tudi pomoč v vojaški opremi, ki naj bi bila dovoljšnja, da bi mudžahidi v vojni zmagali. Tej pomoči pa so dodali še politični cilj, to je vzpostavitev telesa, ki bi združeval upornike. S finančno podporo naj bi bila oblikovana vlada v izgnanstvu v Pešavarju (v Pakistanu), a mudžahidi niso kazali pretiranega interesa za oblikovanje takšne vlade.

⁷ Osnova je bila, ideja da se lahko komunistične režime v tretjem svetu zruši s podporo nasprotnikom v teh državah.

⁸ Uporniki so se imenovali mudžahidi, božji bojevniki.

⁹ To se je kasneje izkazalo za napako.

¹⁰ ang. Deniability. Uporaba metod, katerih ni mogoče neposredno povezati z ZDA in tako dokazati njihove vpletenosti.

¹¹ Tako je bila sprva ta pomoč majhna in namenjena predvsem temu, da se sovjetsko vojsko izčrpava, ne pa premaga.

Sama operacija podpore mudžahidom je bila tehnični uspeh (vpletenih je bilo le okoli 100 delavcev CIE, noben ameriški državljani ni bil ubit ali zaprt, ni bilo povračilnih ukrepov proti ameriškim interesom in stroški so znašali le okoli 2 milijardi ameriških dolarjev v 10 letih) in političen neuspeh (večletna ohranitev pro-sovjetskega režima v Afganistanu po umiku Sovjetov (do l. 1992), spopadi med mudžahidi po sovjetskem umiku in destabilizacija Pakistana) (Roy, 1991: 35-36).

V Evropi sta bili najmočnejši podpornici upornikov Velika Britanija in Francija, ki sta dajali tudi vojaško pomoč, čeprav tega nista nikoli priznali. V Afganistanu je delovalo tudi več evropskih nevladnih humanitarnih organizacij (predvsem Zdravniki brez meja).

Indija si je prizadevala za legitimizacijo prosovjetskega režima, saj ji je bolj ustrezal prosovjetski kot islamski (in s tem propakistanski) režim. Prav tako so upali, da se bo po umiku sovjetskih sil zmanjšala vojaška pomoč ZDA Pakistanu. Indija tako ni podprla vsakoletnih resolucij OZN, ki so obsojale sovjetsko zasedbo.

Pakistan je bil ključni ameriški zaveznik pri pomoči mužahidom. Leta 1977 so po uvedbi izrednih razmer v Pakistanu ZDA prekinile vsakršno, po zasedbi Afganistana pa se je ta politika spremenila in tako je bil l. 1982 sprožen petletni program vojaške in civilne pomoči, vreden 3.2 milijarde ameriških dolarjev (potem ko so v začetku l. 1980 zavrnil predlog 400 milijonov ameriških dolarjev kot drobiž), l. 1987 pa nov petletni program vreden 4,02 milijarde ameriških dolarjev. Pakistan je to pomoč izkoristil za krepitev obrambe proti Indiji in ne proti (malo verjetni) sovjetski invaziji. Čeprav Sovjetska Zveza ni imela namena napasti Pakistana je vseeno izvedla več akcij proti njemu (bombardiranje begunskih taborišč in vadbišč mudžahidov, teroristični napadi v Severozahodni provinci in občasno topniško obstreljevanje v letih 1986-87 ter razstrelitev skladišča orožja v Islamabadu aprila 1988¹²). Pakistan si je prizadeval za tri cilje:

- pomoč mudžahidom, da dosežejo umik sovjetske vojske,
- preprečitev oblikovanja enotnega odporiškega gibanja, ki bi nasprotoval pakistanskemu nadzoru nad paštunskimi predeli,
- vzpostavitev prijateljske vlade s pomočjo pro-pakistanskih organizacij.

Iran si ni prizadeval za vpliv na celotno prebivalstvo Afganistana, ampak si je prizadeval le na nadzor na šiitskim prebivalstvom (Hazari). Iranska strategija je imela tri cilje:

- nadzor nad šiitskim prebivalstvom s podporo proiranskih odporiških skupin,

¹² Za to je bila odgovorna tajna policija DRA, ki pa je delovala pod nadzorom KGB.

-s tem vplivanje na politiko SZ v Perzijskem zalivu, ne da bi bila potrebna neposredna konfrontacija s SZ,

-vpliv v Afganistanu po sovjetskem umiku.

Iran je obsodil sovjetsko zasedbo in je sprva dajal pomoč mudžahidom. Po utrditvi Homeinija v Iranu pa je prioriteta postala širitev islamske revolucije in ne boj proti Sovjetom. Šiitske organizacije so bile kmalu združene v zvezo, nad katero je Iran imel precejšen nadzor¹³. Vojaška pomoč je bila majhna, a ne zanemarljiva. Od 1. 1987 je Iran poskušal navezati stike tudi s sunitskimi odporniki, a v manjšem obsegu in z manjšimi uspehi. Prav tako je Iran videl grožnjo v povečanem vplivu regionalne tekmice Saudove Arabije in njeni obliki sunitskega fundamentalizma.

Saudova Arabija je mudžahidom začela pomagati takoj po zasedbi. Sprva je bil njen cilj boj proti Sovjetom, kasneje pa omejevanje iranskega vpliva. Saudova Arabija je dajala pomoč različnim organizacijam v Pešavarju. Uradno je denar prihajal iz privatnih virov, med katerimi je bilo več članov kraljeve družine in vplivnih verskih vodij. Zaradi ustroja saudskega političnega sistema je težko ločiti med zasebnimi dejanji članov kraljeve družine in državno politiko (Roy, 1991: 38-44).

Po zasedbi je pomemben element postala religija, islam. Versko komponento je še poudarilo srečanje Organizacije islamske konference 27.1.1980, ki je obsodila zasedbo. Mudžahidi so razglasili jihad, vojno za obrambo vere. To je v Afganistan priklicalo večje število tujih prostovoljcev.

Na Sovjetsko zasedbo je reagirala tudi Organizacija Združenih Narodov. V resoluciji Generalne skupščine 35/37 (20.11.1980) poziva k spoštovanju province narodov do samoodločbe in poziva k umiku tujih sil iz Afganistana. Ta resolucija je bila znova sprejeta vsako leto, do leta 1987.

¹³ Kljub temu je bil ta nadzor manjši kot nadzor nad skupinami v Libanonu.

3.1.3. Odpor in sovjetski protiukrepi

Kmalu po zasedbi so se v sosednjem Pakistanu začele formirati različne odporiške skupine. Junija 1981 je več le-teh ustanovilo Islamsko zvezo afganistanskih mudžahidov. V Zvezi sta že avgusta istega leta nastali dve frakciji: skupina sedmih (v kateri so bile bolj fundamentalistične organizacije) in skupina treh (v kateri so bile bolj tradicionalistične oz. nacionalistične organizacije). Maja 1985 sta se obe frakciji znova pridružili Zvezi. Tako je nastala organizacija imenovana Pešavarskih sedem, sestavljena iz sedmih organizacij, ki so med seboj močno razlikovale. Te razlike so se kazale tako v političnih programih kot tudi v zadanih ciljih, prav tako pa je njihov vpliv močno variiral od regije do regije (odvisen je bil od etnične pripadnosti in avtoritete vodje). Razen protisovjetskih čustev in nasprotovanju oblasti v Kabulu pa so imeli malo skupnih točk (Grau, 2002: 53).

Ta različnost je bila tako slabost kot prednost. Glavna slabost je bila nekoordiniranost skupin. Način bojevanja se je razlikoval ne samo med skupinami, ampak tudi znotraj skupin. Uspešnost je omejevalo tudi pomanjkanje formalne vojaške izobrazbe med mudžahidskimi poveljniki¹⁴ (le okoli 15% poveljnikov je služilo v predvojni afganistanski vojski kot častniki¹⁵), po drugi strani pa je večina mladih moških opravila dvoletno služenje v vojski. Pomanjkanje vojaške izobrazbe je pri mudžahidih pogosto povzročilo nepotrebne žrtve, prav tako so mudžahidi težko delovali v večjih skupinah. Ker ni bilo enotnega telesa, ki bi predstavljal vse mudžahidske skupine in ki bi skrbel za razdeljevanje orožja in pomoč so bili mudžahidi odvisni od lastne iznajdljivosti. To se je kazalo predvsem v financiranju. Vojaški plen se je razdelil po načelu, da vse težje orožje in 20% preostalega plena dobi poveljnik, ostalih 80% pa ostali sodelujoči v spopadu. Ti so to orožje prodali v Pakistanu in s tem denarjem pomagali svojim družinam (Jalali in Grau, 2000: 57).

Glavna prednost pa je bila odsotnost formalne organizacije, ki bi bila lahko cilj Sovjetov. Tako pa uničenje ene skupine ni prizadelo ostalih.

Že kmalu po zasedbi pa so se pokazale tudi glavne pomankljivosti sovjetske vojske. Glavna težava je bila v tem, da se je sovjetska vojska pripravljala na delovanje na operativnem nivoju, medtem ko se (proti)gverilsko bojevanje odvija na taktičnem nivoju. Druga težava je bilo pomajkanje inicitive med poveljniki nižjih enot (čet in bataljonov), saj so bili ti šolani za uresničevanje širšega načrta na obsežnem konvencionalnem bojevališču in delovanja v okviru višjih enot. Tretja pomankljivost je bila oprema, ki je bila prilagojena razmeram konvencionalnega bojevališča (pehota se bojuje blizu bojnih vozil pehote oz.

¹⁴ Termin poveljnik ni vezan na število podrejenih gverilcev in pomeni vodja skupine.

¹⁵ Po sovjetski zasedbi se je njihovo število povečalo s prebegi častnikov OS DRA k mudžahidom.

oklepnih transporterjev, zanašanje na močan artilerijski ogenj za nevtralizacijo položajev....). Sovjetska pehota je bila tako izurjena da se bojuje iz BVP (in ne izven njih). Pehota je tako nerada zapuščala relativno varnost BVP in to je mudžahidom pogosto omogočilo, da so se umaknili pred sovjetskimi napadi. Zaradi vsega tega so bili poveljniki prisiljeni improvizirati in hitro prilagajati svoje delovanje delovanju mudžahidov. Ena takšnih improvizacij je bila bronegrupa (oklepna skupina). Sestavljena je bila iz 5-6 oklepnih vozil (različne kombinacije tankov, BVP in oklepnih transporterjev). Ko se je pehota izkrcala skupina ni napredovala s pehoto ampak je služila kot rezerva, ki je blokirala nasprotnikov umik, delovala na njegovih bokih, nudila močno ognjeno podporo, varovala konvoje... (Nawroz in Grau, 1995).

Spremembe je doživela tudi sovjetska uporaba artilerije. Ta je bila sprva namenjena močnemu obstreljevanju statičnih ciljev, vendar so se mudžahidi pred ognjem umaknili. Nove naloge so bile predvsem podpora konvojem (tako z vključevanjem samovozne artilerije v konvoje kot iz postojank ob poteh), polaganje min, prestrezanje umika oz. okrepitev (artilерија je obstreljevala poti po katerih bi se mudžahidi lahko umaknili oz. dobili okrepitve), zaščita postojank, ter podpora zasedam (Grau, 1998a).

Prav tako se je razvijala uporaba desantnih enot. Te so bile omejene zaradi nezadostnega števila transportnih helikopterjev ter omejitev zaradi okolja (zaradi redkejšega zraka helikopterji niso mogli nositi večjega števila vojakov¹⁶). Helikopterski desanti so bili uporabljeni kot podpora mehaniziranim enotam (blokiranje umika...) ali samostojno (napadi na mudžahidska oporišča, logistične baze, konvoje, ki so prinašali orožje in opremo...). Helikopterji so bili pogosto uporabljeni za evakuacijo ranjencev, tako je bilo s helikopterji evakuiranih 68% ranjencev (Grau in Jorgensen, 1998b).

Spremembe je doživela tudi oprema. Pokazale so se pomankljivosti obstoječih BVP (ranljivost, neustrezna oborožitev), razvila pa so se tudi nova podporna orožja. Ker je pehota delovala neodvisno od BVP/OT je potrebovala lažjo opremo, tako zaščitno (prvotni zaščitni jopiči so imeli 16 kg) kot oprtnike in opremo potrebno za delovanje v goratem in snežnem okolju. Pokazali so se tudi težave pri uporabi vozil, saj se je zaradi velike nadmorske višine povečala poraba goriva za 70-90% pri bencinskih ter 30-40% pri dizelskih motorjih (Turville, 1988a).

V skladu z drugačnim nasprotnikom (premičen, odsotnost bojne črte) se je spremenila tudi doktrina uporabe bojnih helikopterjev ter letal. Jurišni helikopterji so tako delovali tudi samostojno (neodvisno od kopenskih enot), prav tako je zaradi terena upadla uporaba hitrih

¹⁶ Nosilnost se je zmanjšala tudi za 25%.

letal in namesto njih je bilo uporabljeno počasnejše letalo Su-25, ki je tako imelo več časa za namerjanje ter je lažje sledilo razgibanemu terenu (napadi na skrite cilje). Za podporo večjim ofenzivam pa so uporabili tudi težke bombnike (Tu-16, Tu-22 in Tu-22M). Letalstvo je tudi raztresalo mine, helikopterji pa so bili uporabljani tudi kot atilerijski opazovalci (Nelson, 1985; Olson, 1986; Stapfer, 2001; Zakharov, 1996).

Zaradi prvotnega podcenjevanja nasprotnika, Sovjetske sile (uradno imenovane Omejeni kontingent sovjetskih sil v Afganistanu-OKSSA¹⁷) nikoli niso imele dovolj razpoložljivih sil za večje ofenzive (pogosto je bilo težko za nalogo zbrati celoten polk). Že tako nezadostne sile so bile še dodatno obremenjene z varovanjem prometnic in postojank v mestih¹⁸. Razpoložljive sile pa so še dodatno prizadele različne bolezni, ki so bile posledica slabe higijene, neustrezne hrane (tako neustrezna kombinacija različnih skupin živil kot pomanjkanje tople hrane) in nečiste vode. Vsako leto je tako za različnimi nalezljivimi boleznimi zbolelo okoli 33% pripadnikov OKSSA (Grau in Jorgensen, 1997a:31).

Prav tako se je spreminjalo tudi delovanje in oborožitev mudžahidov. Sprva so bili oboroženi s starimi britanskimi puškami Lee-Enfield¹⁹ in manjšim številom zaplenjenih AK-47. Do l. 1986 je bila velika večina orožja sovjetskega izvora (ali njihove kitajske kopije), po tem letu pa so mudžahidi dobili tudi zahodno orožje (prenosni sistemi zračne obrambe Stinger, protioklepni sistem Milan, španske minomete kal.120 mm, IR opazovalne in namerilne naprave, naprave za odkrivanje min in sisteme zvez). Z pridobitvijo novih orožij in opreme so lahko izboljšali svoje delovanje. Sistemi zvez so jim omogočili lažjo koordinacijo pri napadih in zasedah, orožja zračne obrambe so jim omogočila zaščito pred letali in helikopterji (in so se zato lahko gibali svobodneje), težja oborožitev (minometi, raketometi) pa jim je omogočila napade na utrjene položaje nasprotnikov. Kljub pomoči v obliki novejšje vojaške opreme le-te ni bilo dovolj, da bi opremili vse mudžahidske skupine. Prav tako jih mudžahidi pogosto niso znali ustrezno uporabljati, tako da so ta orožja pogosto služila kot statusni simbol (Yardley, 1987).

¹⁷ rus. Ogranichenennogo kontingenta sovjetskih voysk v Afganistane. OKSSA je bil večinoma sestavljen iz novoustanovljene 40. armade, katere poveljstvo je bilo v Taškentu, poleg njih so v Afganistanu služili pripadniki KGB, sovjetskega ministrstva za notranje zadeve, sovjetski svetovalci v oboroženih silah DRA ter civilni delavci, ki so delali za OKSSA.

¹⁸ Za zaščito konvojev in naftovodov je skrbelo okoli 35% vojakov OKSSA, k temu je potrebno dodati še 40% vojakov OKSSA, ki so skrbeli za zaščito mest in sovjetskih postojank (Grau, 2002: 19, 330).

¹⁹ Kljub starosti (začetek proizvodnje l.1895) so se te puške izkazale kot dokaj učinkovite, saj so bile sposobne prebiti zgodnje sovjetske zaščitne jopiče.

3.1.4. Potek vojne

Glavni spopadi med mudžahidi in sovjetskimi/afganistanskimi enotami so se odvijali ob logistični poteh obeh strani. Mudžahidi so kmalu ugotovili, da je OKSSA odvisen od cestnih konvojev za oskrbo, ter da so ti konvoji zelo ranljivi. OKSSA je bil odvisen od konvojev zaradi naslednjih razlogov:

- Afganistan je imel slabo razvito industrijo, tako da je bilo potrebno veliko večino rezervnih delov za opremo pripeljati iz Sovjetske Zveze,
- Afganistan ni imel železniških prog, tako da je bil transport težje opreme (ki se je ni dalo pripeljati z letali) vezan na ceste (po cestah je bilo pripeljanega 70-80% potrebnega materiala),
- naftovodi in plinovodi so bili pogoste tarče mudžahidov, tako da je bilo potrebno po cesti pripeljati tudi gorivo.

Ranljivost konvojev so povečevali naslednji dejavniki:

- cestno omrežje je omejeno na krog ki povezuje mesta Kabul, predor Salang, Pol-e Khomri²⁰, Mazar-e-Sharif, Herat, Kandahar in nazaj v Kabul, s tega kroga vodi 7 cest, od tega proti Sovjetski Zvezi le 3 (okoli 19.000 km cest ali 3 km/100 km²)-odsotnost razvite cestne mreže je pomenila da na voljo ni bilo alternativnih poti,
- ceste potekajo po soteskah in skozi zožanja, ki so primerna mesta za zasede,
- neprimerna orožja za zaščito konvojev (oklepna vozila niso imela dovolj velikega naklona cevi za delovanje po vrhovih in kanjonih),
- zaradi naravnih pogojev (redkejši zrak, poledenele ceste) in strmih cest so bili konvoji prisiljeni voziti počasi (15-30 km/h, včasih tudi samo 5 km/h),
- neizkušenost voznikov ter težave pri upravljanju z težkimi tovornjaki.

Z napadi na konvoje so mudžahidi ovirali oskrbo OKSSA, obenem pa so bili ti konvoji pomemben vir orožja, opreme in hrane. Stalni napadi so zniževali sovjetsko moralo, obenem pa so za njihovo zaščito Sovjeti namenjali čedalje več enot, ki se tako niso mogle boriti proti mudžahidom kjer bi bilo potrebno.

Po drugi strani pa so tudi Sovjeti poskušali preprečiti oskrbo mudžahidov. V prvi polovici vojne (1980-85) so bile mudžahiske potrebe majhne in jih je lahko zadovoljilo prijateljsko prebivalstvo. Da bi takšno podporo preprečili so Sovjeti napadali kmetijsko infrastrukturo. Šlo je za uničevanje vasi, ki so oz. bi lahko dajale pomoč upornikom ter napadi na kmetijsko infrastrukturo (polja, namakalni kanali, žitnice...). Posledica tega je bilo visoko

²⁰ Velika sovjetska logistična baza.

število beguncev v Iranu in Pakistanu ter notranje razseljenih beguncev. Prav tako je bila uničevana kmetijska infrastruktura, ki bi lahko dajala zatočišče mudžahidom, predvsem namakalni kanali ter podzemni namakalni rovi (karez²¹). Predvsem ti podzemni rovi so služili kot skladišča orožja, skrivališča ter kot skrivne poti. Za bojevanje v teh rovih so Sovjeti vodili posebne tečaje, tako za pripadnike OKSSA kot za afganistansko vojsko. Kot najbolj primerno orožje se je pokazalo termobarično (aerosolno) orožje in ognjemetalci (Grau, 1998b).

Tak pristop je mudžahide prisilil, da so poleg orožja iz sosednjih držav začeli prinašati tudi hrano. Za lažjo oskrbo enot so vzpostavili večje število logističnih baz v samem Afganistanu. To je oskrbo olajšalo, a po drugi strani nanje vezalo večje število mudžahidskih enot, ki so jih morale braniti. Ena največjih baz je bil Žavar v bližini pakistanske meje, prek katere je šlo 20% mudžahidske oskrbe (Grau in Jalali, 2001). Prvi napad na to logistično bazo je bil septembra 1985, izvedle pa so ga afganistanske oborožene sile, ki pa so naletele na močan mudžahidski odpor. Ker je bil ta napad neuspešen je drug napad sledil februarja 1986, afganistanskim enotam pa sta pomagala dva sovjetska motostrelska bataljona²², nudena pa jim je bila tudi letalska in artilerijska podpora. Po več dneh spopadov je Sovjetom in Afganistancem uspelo zasesti bazo. Ker so pričakovali mudžahidski protinapad, baze niso uničili, ampak so uničili večje količine orožja ter odpeljali premično opremo. Mudžahidi so imeli 281 mrtvih in 363 ranjenih. Izgube Afganistanskih sil in OKSSA niso znane, mudžahidi so trdili da so uničili 24 helikopterjev ter sestrelili 2 letali ter zajeli 530 Afganistancev, ki so izvedli helikopterski desant na začetku napada (Grau in Jalali, 2001). Sama baza je bila znova operativna nekaj tednov kasneje.

Spopadi pa so se odvijali tudi drugje. Kmalu po zasedbi so Sovjeti ugotovili, da nadzor nad večjimi mesti in prometnicami ne pomeni tudi nadzora nad celotno državo. Vendar tudi nadzor nad mesti ni bil popoln, saj so mudžahidski gverilci pogosto izvajali manjše napade v vseh večjih mestih. Da bi jih preprečili so Sovjeti okoli mest vzpostavili varnostna območja ter porušili predmestja. Edino v Kabulu je Sovjetom uspelo preprečiti infiltracije, vendar je bilo mesto zato pogosto tarča reketnih in topniških napadov iz večje oddaljenosti. Prav tako je mudžahidom uspelo podtakniti več bomb v Kabulu. Ti napadi so bili usmerjeni proti simbolom oblasti in sovjetske prisotnosti (RTV postaja, različna ministrstva, avtobus s sovjetskimi svetovalci...). Z izjemo bombnih napadov so bili ti napadi manjši, sledil jim je hiter umik. Njihovi cilji je bili bolj psihološki in politične narave kot vojaške (Jalali in Grau, 1999; Jalai in Grau, 2000: 93-101).

²¹ Karez je paštunski izraz, uporablja se tudi arabski izraz kanat.

²² rus. Motostrelkovyy batal'on: mehaniziran bataljon.

Rastoče izgube, nezmožnost doseganja ciljev ter problem mamil in alkohola so zniževali sovjetsko moralo, kar je bilo opazno tako med vojaki kot med častniki. Zaradi neustrezne obleke in hrane so vojaki pogosto prodajali orožje mudžahidom, da so si potem s tem denarjem lahko kupili dodatno hrano ali mamila.

Uradne sovjetske izgube so bile: 13.833 mrtvih, 53.753 ranjenih (od tega 10.751 invalidov), 118 letal, 333 helikopterjev, 147 tankov, 1.314 oklepnih transporterjev, 433 topov in minometov, 1.138 radijev in poveljniških vozil, 510 inženirskih vozil in 11.369 tovornjakov (Grau, 1998b: XIX). Prav tako je za raznimi boleznimi zbolelo 415.932 vojakov, predvsem za hepatitisom, tifusom, malarijo in meningitisom (Nawroz in Grau). V zadnjem času pa avtorji dvomijo o uradnih podatkih o mrtvih in trdijo, da so izgube med Sovjeti višje, več kot 26.000 (Grau, 2002:43). Število Sovjetov ki so služili v Afganistanu se je gibalo med 90.000 in 120.000 oz. okoli 620.000 v 9 letih²³ (Grau, 2002:XIX).

Za afganistansko stran uradnih podatkov o izgubah ni, ocene pa so 1,3 milijona mrtvih, 5,5 milijonov beguncev izven Afganistana in 2 milijona beguncev znotraj Afganistana (Grau, 1998b: XVIII). Predvojno prebivalstvo Afganistana je štelo okoli 17 milijonov prebivalcev.

3.1.5. Zaključek

V nadaljevanju bom povzel skupne točke uspešnosti gverilskih gibanj, sedaj pa bom pogledal, ali so bile prisotne tudi v Afganistanu:

-visoka motiviranost, pripravljenost na izjemno težavne pogoje in močna disciplina

Vojna je trajala dobrih 9 let, v tem obdobju je stalno prihajalo do spopadov in malo dezertacij lahko trdim, da so bili uporniki visoko motivirani. Vojna je potekala na enem najbolj negostoljubnih območij torej lahko trdim, da so bili uporniki pripravljeni na izjemno težke pogoje. Zaradi različnih skupin v odporiškem gibanju težko govorimo o močni enotni disciplini. Prav tako se je večina gverilcev le občasno udeleževala spopadov.

-podpora prebivalstva za deklarirane cilje gverilcev:

Cilji gverilcev so bili izgon Sovjetov in zamenjava komunistične oblasti. Večina prebivalstva je te cilje podpirala.

²³ Za razliko od Američanov v Vietnamu so Sovjeti služili 18 mesecev.

-karizmatični vodja:

Zaradi različnih skupin med uporniki ni bilo karizmatičnega vodje, ki bi vodil vse upornike (kot npr. Mao ali Tito) ampak so se vodje pojavljali v posameznih skupinah. Do tega položaja niso vedno prišli zaradi karizme ampak zaradi predvojnega položaja v skupini, da pa so ta položaj obdržali tudi med spopadi, so morali znati motivirati svojo skupino

-primerno okolje:

Čeprav je Afganistan negostoljubno okolje, je bilo to okolje po drugi strani neprimerno za doktrino in opremo sovjetskih sil, kar je pomagalo gverilcem. Velika nadmorska višina je tudi omejevala uporabo helikopterjev in letal.

-dostop do hrane:

Gverilce je s hrano oskrbovalo lokalno prebivalstvo, dobivali pa so jo tudi iz sosednjega Pakistana. Oskrba pri lokalnem prebivalstvu je bila problematična, ker je Afganistan že v miru komaj zadostil lastnim potrebam po hrani, ti problemi pa so se še povečali po vojaškem uničenju ter zmanjševanju prebivalstva zaradi beguncev in odhodov med upornike.

-učinkovita obveščevalna mreža:

Upornikom je uspelo vzpostaviti učinkovito obveščevalno mrežo med pripadniki afganistanske vojske. Prav tako je lokalno prebivalstvo sporočalo upornikom, kdaj so Sovjeti zbirali konvoje, kdaj se pripravljajo večji premiki enot ipd.

-uporaba primerne taktike in izurjenost pri uporabi orožja, razstreliv, vojne medicine in komunikacij:

Zaradi narave afganistanske družbe je bila večina moškega prebivalstva izurjena v uporabi orožja. Prav tako so pogosti predvojni medsebojni spopadi pokazali, katera taktika je učinkovita. Po prihodu zahodne vojaške pomoči so bili v Pakistanu vzpostavljeni centri za urjenje v uporabi te opreme.

-zunanja pomoč:

Ta ni bila prisotna v obliki neposredne vojaške intervencije ampak v obliki vojaške opreme, orožja, denarja in prostovoljcev

-javno mnenje:

Sama zasedba je izzvala kritike skoraj vseh držav. Ko je postalo očitno, da Sovjetom upora ne bo uspelo hitro zatreti, so se te kritike še stopnjevale. Prav tako so se začeli pritiski na SZ naj se umakne in tudi domače prebivalstvo je začelo kritizirati zasedbo, saj je ta zahtevala veliko žrtev.

Vidimo, da je bila v Afganistnu prisotna večina točk, ki so potrebne za uspešno gverilsko bojevanje. Izjema je karizmatični vodja, ki bi bil vodja upora na celotnem zasedenem ozemlju.

3.2. Hezbolah, Libanon 1985-2000

»Kdorkoli za svojega zaščitnika vzame Alaha in Preroka in vernike je na božji strani, ki bo zmagovita« (Koran, V/56).

3.2.1. Ozadje konflikta

Po pridobivi samostojnosti l. 1943 je Libanon poskušal ohranjati ravnotežje med različnimi skupnostmi. Delitev oblasti med krščanskimi Maroniti, Druzi ter sunitskimi in šiitskimi muslimani je bila določena l. 1943 z nenapisanim sporazumom t.i. Narodnim sporazumom. Za osnovo je bil izbran popis prebivalstva iz l. 1932 po katerem je bilo razmerje med kristjani in muslimani 6:5. To razmerje je bilo potem uporabljeno za delitev položajev v vseh delih oblasti (vojska, birokracija....). Predsednik je bil Maronit, predsednik vlade sunitski musliman in predsednik parlamenta šiitski musliman. Sporazum je določil »arabsko« usmeritev zunanje politike, a tudi da si Libanon ne bo prizadeval za združitev s katerokoli arabsko državo niti za zaščito kakšne zahodne države (Sirriyeh, 1989: 4).

Kriza obstoječe ureditve se je začela kazati konec 60. let, zaostila pa se je v začetku 70. let. Vzrokov zanjo je bilo več, najpomembnejši pa so bili radikalizacija sektaštva različnih skupnosti, prisotnost Palestincev (in s tem Palestinske osvobodilne organizacije, PLO) ter izraelski povračilni ukrepi proti palestinskim oboroženim skupinam. Novembra 1969 je bil sklenjen sporazum med PLO in libanonsko vlado (Kairski sporazum), ki je dovoljeval prisotnost PLO in je, kot se je izkazalo kasneje, destabiliziral državo. Po eni strani je vzdramil politično zavest (pretežno muslimanskega) delavskega razreda (kar je pripomoglo k krepitvi radikalnih levičarskih strank) ter pospešil oboroževanje krščanskih in muslimanskih milic²⁴, po drugi strani pa je legitimizacija prisotnosti PLO izzvala še intenzivneše izraelske povračilne ukrepe.

Drugi dejavniki ki so povzročili krizo so bili ekonomska neenakost (v najslabšem položaju so bili muslimani, predvsem šiiti), migracije v mesta, kar je ustvarilo barakarska naselja na obrobju mest, demografske spremembe (muslimani so postali večina in šiiti največja skupnost), neuslišani pozivi k politično-ekonomskim reformam (predvsem s strani muslimanov in levičarskih strank), nasprotja v političnem vodstvu ter vzpostavljanje različnih strank in organizacij z oboroženimi krili. Vse to je oteževalo vzpostavitev kompromisne rešitve. Sama državljanska vojna se je začela aprila 1975.

²⁴ Milico lahko opredelimo kot oboroženo skupino z vojaškimi značilnostmi, vendar ni del rednih oboroženih sil.

3.2.2. Zunanji akterji v vojni

Poleg notranjih akterjev (razne stranke in verske organizacije) so v vojno posegali tudi zunanji. Najpomembnejši zunanji dejavniki so bili: PLO²⁵, Sirija, Izrael in Iran.

Za PLO je postal Libanon pomemben po izgonu iz Jordanije v začetku 70. let. PLO je tja preselil svoje politično in vojaško poveljstvo, Libanon pa je postal tudi središče palestinskega gibanja izven zasedenih ozemelj. Na jugu Libanona, kjer je bila koncentracija beguncev največja, je PLO deloval brez omejitev oz. pritiskov s strani vlade (v drugih državah je bilo delovanje PLO zelo omejeno).

Za odnos Sirije so bili pomembni trije dejavniki: zgodovinski, geostrateški in ideološki. Sirsko vodstvo je Libanon videlo kot del Sirije in je od njegovega nastanka do njega imela poseben odnos in ni želela vzpostaviti odnosov običajnih za dve suvereni državi. Čeprav se je Sirija odpovedala priključitvi ima od konca vojne v Libanonu velik vpliv. Prav tako je pomembna lega Libanona. Leži namreč na zahodnem boku južne Sirije. Tako je za Sirijo izjemnega pomena, da oblasti v severnem in osrednjem delu nima Siriji sovražna stran. Prav tako je bilo (in je tudi danes) za Sirijo pomembno, da se nasprotja med različnimi skupinami ne bi razširila iz Libanona v Sirijo, obenem pa je sirsko posredovanje v državljanski vojni lahko služilo kot odraz panarabizma vladajoče stranke (Sirriyeh, 1989: 37-38). Danes je Libanon za Sirijo pomemben tudi zaradi velikega števila sirijskih delavcev v Libanonu. Tako naj bi v Libanonu delalo okoli milijon Sirijcev (ki naj bi v Sirijo poslali med 1 in 3 milijardami dolarjev letno), večinoma ilegalno. Za Sirijo je Libanon pomemben tudi zaradi trgovine, saj uradna trgovinska menjava znaša 90 milijonov dolarjev letno, neuradna pa desetkrat več, predvsem na račun tihotapljenja (Venter, 1998: 18).

Podobno kot za Sirijo je Libanon za Izrael pomemben zaradi 4 dejavnikov: vode, političnih dejavnikov, ekonomskih dejavnikov in varnost severnega Izraela. Voda je pomembna, ker je ob koncu 70. let Izrael že izkoriščal večino svojih vodnih virov in je v reki Litani videl dodatne zaloge. Libanon je bil od nastanka Izraela viden kot država, s katero bi Izrael lahko navezal diplomatske odnose in tako omajal enotnost Arabske lige. Prek Libanona je Izrael poskušal prebiti tudi ekonomsko blokado arabskih držav. Po invaziji l. 1982 je bilo na libanonskem trgu dosti izraelskih izdelkov in kmetijskih pridelkov, kar je nekatere arabske države privedlo do bojkota libanonskega blaga. Varnost severnega Izraela je postala

²⁵ PLO smatram za zunanji dejavnik, ker se zavzema predvsem za pravice Palestincev na zasedenih ozemljih, torej za ozemlje izven Libanona.

zaskrbljujoča konec 60. let, ko je v Libanonu PLO začel delovati čedalje aktivneje (Sirriyeh, 1989: 40-43).

Libanon je za Iran pomemben zaradi 3 dejavnikov: širjenje islamske revolucije, ugrabljanje zahodnih talcev in pridobivanje odkupnine zanje brez neposredne iranske vpletenosti ter izpolnitev obljube o boju proti Izraelu za osvoboditev Jeruzalema, kar je izvajal preko Hezbolaha (Sirriyeh, 1989:43-44).

3.2.3. Nastanek Hezbolaha

Pred izbruhom vojne je vladalo v Libanonu občutljivo ravnovesje ne samo med kristjani in muslimani ampak tudi med samimi muslimani. Konec 60. let pa se je to ravnovesje začelo podirati. Glavna razloga sta bila prihod in vojaško delovanje PLO in demografske spremembe v Libanonu. Tako je delež šiitov narasel iz 19% l. 1950 na 30% v začetku 70. let (Zisser, 1996: 94). Prav tako je bila zaradi migracij iz tradicionalnih ozemelj (južni del Libanona in dolina Bekaa) v barakarska naselja večjih mest prizadeta tradicionalna struktura skupnosti in vpliv vodilnih družin. Zaradi revščine in odsotnosti skupnosti se je med migranti širil občutek nemoči in obupa. Vse to je pripomoglo k krizi tako vodstva kot identitete. V to krizo je posegel Musa Sadr, v Iranu rojeni verski vodja, ki je v Libanon prišel l. 1959. Za večjo povezanost med šiiti je poskušal povečati versko solidarnost namesto stare družinske pripadnosti. Prav tako si je prizadeval za mirno spremembo libanonskega političnega sistema, v katerem bi tako šiiti dobili večjo vlogo.

Izbruh državljanske vojne l. 1975 pa je položaj šiitske skupnosti še poslabšal. Glavni pomakljivosti sta bili odsotnost zunanjeja pokrovitelja in odsotnost temeljev za vzpostavitev lastne milice. Po samem začetku vojne je bil pod Sadrovim vodstvom ustanovljen Amal²⁶, a je imel težave pri nastajanju, saj je PLO nadziral šiitska območja in preprečeval nastanek neodvisne vojaške organizacije. Leta 1978 je Sadr obiskal Libijo, kjer se je za njim izgubila vsaka sled. V tem obdobju pa so se znotraj šiitske skupnosti pojavili kritiki, ki so zavračali Sadrov pristop in pozivali k razširitvi ciljev skupnosti, obenem pa so se iz Amala začele cepiti radikalne skupine. V ta proces radikalizacije sta posegla dva pomembna dogodka: islamska revolucija v Iranu l. 1979 ter izraelska invazija junija 1982. Islamska revolucija je šiitom prinesla zunanjeja podpornika in dolgoročni cilj, vpostavitev svetovne islamske republike, izraelska invazija pa je dodobra spremenila položaj v katerem so se znašli (Zisser 1996: 93-96).

²⁶ Avfaj al-Mukavama al-Lubnaniya – Libanonske odporiške brigade, Amal v arabščini pomeni tudi »upanje«.

Hezbollah²⁷ je nastal kot ohlapna zveza vojskih, političnih in socialnih skupin, ki pa so se pod iranskim pritiskom tesneje povezala v organizacijo kot jo poznamo danes. Po revoluciji je v Libanon namreč prišla skupina verskih učiteljev, ki so vzpostavili stike z libanonskimi šiitskimi verskimi voditelji²⁸, ki so se šolali v šiitskih verskih šolah južnem Iraku. Tam je del svojega izgnanstva prebil tudi Homeini, kar je libanonske in iranske verske kroge še tesneje povežalo. Iranski vpliv in vzor ga je že ob samem nastanku postavil pred dilemo, ki se ni popolnoma razrešila do danes. Bistvo dileme je, ali naj deluje le kot podaljšek Irana in sledi navodilom iranskih mentorjev ali naj deluje kot neodvisna libanonska organizacija in naj se prilagodi svojemu okolju. Sam nastanek kaže bolj na prvo možnost, a se je kljub velikemu vplivu Irana, Hezbollah trudil pokazati se kot organizacija, ki je nastala spontano v Libanonu in ne pod zunanjim vodstvom (Zisser 1996: 97).

Dilema pa se je zaostri po podpisu Taifskega sporazuma l. 1989, s katerim se je končala libanonska državljanska vojna. Sam sporazum je ogrozil pridobitve Hezbollaha v državljanski vojni, saj je zapolnil politični vakum in prenesel težišče konfrontacij med skupnostmi iz bojišča v politično areno, tu pa je bila šiitska skupnost vedno šibka²⁹. Ob podpisu je Hezbollah izrazil nestrinjanje z njim, a je zaradi zunanjih pritiskov (predvsem sirijsko omejevanje njegovega delovanja) začel sodelovati v političnem sistemu in na volitvah l. 1992 dobil 12 od 128 poslancev v Libanonskem parlamentu (dobrih 9%). Kljub temu pa ni prenehal s kritikami sporazuma. Sama odločitev glede sodelovanja v političnem procesu je razdelila vodstvo. Pojavili sta se dve frakciji; ena je zagovarjala sodelovanje v političnem procesu in delovanje »od znotraj«, druga pa je takšno sodelovanje zavračala in je videla glavni hezbollahov cilj boj proti Izraelu in ne politično delovanje (Blanford 2002:27).

Eden od temeljnih določil Taifskega sporazuma je bila razorožitev milic. Hezbollah se je temu uspel izogniti, saj je navajal potrebo po ohranitvi oboroženega krila zaradi nadaljevanja boja proti Izraelu v varnostnem območju. Dejstvo, da je po podpisu Taifskega sporazuma nadzor nad Libanomom prevzela Sirija pomeni, da se je strinjala s tem dejstvom.

Čeprav je glavni Hezbollahov pokrovitelj Iran ima nad njim veliko vpliva Sirija. Ta vpliv se je pokazal že ob samem nastanku, saj je Sirija po revoluciji v Iranu dovolila prihod kakšnih 1.000 pripadnikov iranske revolucionarne straže v dolino Bekaa. Vzrokov za to je

²⁷ Hezbollah izhaja iz arabskega pojma Hizb Allah in pomeni božja stran oz. verniki (kot nasprotje Hizb al-Sejtan satanovo stran oz. neverniki).

²⁸ Kot verski voditelj sem prevedel angleška pojma cleric in clergyman.

²⁹ Prišlo je do popravka Narodnega sporazuma; sedaj je bila oblast med muslimani in Maroniti razdeljena po načelu 1:1.

bilo več, glavni pa je bil dejstvo, da so šiiti Izraelce pozrvali kot osvoboditelje izpod nadvlade PLO; Sirija je tako upala, da bo s tem obrnila šiite proti Izraelcem.

V zameno za praktični monopol nad bojem proti Izraelcem je Sirija močno omejila avtonomijo Hezbolaha. Sirija je tako postala glavni pogajalec med Hezbolahom in Izraelom; Hezbolah je moral delovanje koordinirati z Sirijskima vojsko in obveščevalno službo, obenem je postala posrednik pri iranski dobavi orožja (le-to je moral Iran najprej poslati v Sirijo od koder je bilo poslano v dolino Bekaa). Poleg vojaških omejitev je Sirija Hezbolahu vsilila tudi politične. Hezbolahova prisotnost v parlamentu je enaka Amalovi, čeprav uživa Hezbolah večjo podporo med šiiti. Predvsem politične omejitve so še danes vzrok za napetosti med Sirijo in Hezbolahom (Gambill, 2002).

Nadaljevanje oboroženega boja pa je postal ključnega pomena za vpliv Hezbolaha v Libanonu. Boj proti Izraelcem je imel osrednjo vlogo v propagandi in rekrutaciji novih članov. V tej luči lahko razumemo spor okoli območja Shebaa, saj je po umiku Izraelskih sil iz Libanona maja 2000 Hezbolah izgubil vzrok za ohranitev vojaškega dela. Libanonska vlada trdi, da je to 25 km² veliko ozemlje v začetku 50. let Sirija prepustila Libanonu in da je tako del Libanona, po drugi strani pa Izrael trdi, da je območje del Sirije (pri tem ga podpira tudi OZN), saj so vsi zemljevidi prikazovali Shebaa kot del Sirije (Izrael je območje Shebaa zasedel l. 1967 skupaj z Golansko planoto). Hezbolah tako obstoj vojaškega krila opravičuje s potrebo po osvoboditvi še tega kosa Libanona in bo šele takrat izpolnjena resolucija Varnostnega sveta organizacije Združenih Narodov št. 425 (Blanford, 2000: 25-26).

Hezbolah je svoje delovanje omejil na Libanon in severni Izrael. Potrjeni so le trije primeri delovanja izven regije. Tako je Hezbolah odgovoren za napad na izraelsko veleposlaništvo v Buenos Airesu l. 1992 in napad na judovski kulturni center v Buenos Airesu in Izraelsko veleposlaništvo v Londonu l. 1994³⁰. Obenen Hezbolah obtožujejo za napad na vojašnico Khobar Towers v Saudovi Arabiji junija 1996, v kateri so bili ameriški vojaki. Napad naj bi bil izveden v povezavi s Osamo bin Ladnom in na željo Irana (Lewis, 2001: 35).

3.2.4. Varnostno območje

Po utrditvi položaja PLO v južnem Libanonu konec 60.³¹ let so se začeli vrstiti napadi na Izrael, tako v obliki vdorov skupin Palestincev kot raketnih in topniških obstreljevanj. To je Izrael spodbudilo, da je l. 1978 zasedel obmejno območje (do reke Litani). Ko pa so se po

³⁰ Napadi l. 1994 so bili povračilo za izraelski napad na vadbeni center v dolini Bekaa, v katerem je umrlo večje število pripadnikov Hezbolaha (Zisser, 1996: 106).

³¹ Nastal je t.i. Fatahland, ozemlje kjer je imel dejansko oblast Fatah oz. PLO.

umiku Izralcev iz Libanona napadi nadaljevali (PLO je znova zasedel izpraznjeno ozemlje) je Izrael l. 1982 ponovno vdrl v Libanon, a tokrat globlje. 17. maja 1983 je bil dosežen sporazum med Izraelom in Libanonom o ustavitvi spopadov, a je libanonska stran (pod sirske prisilo) od njega kmalu odstopila. S tem je propadel poiskus, da bi Izrael dosegel prijateljskega režima v Libanonu. Istočasno so v Izraelu začeli preučevati možnosti, kako bi se izvlekli iz kaosa, ki je vladal v Libanonu. Proti izraelskim silam je Hezbollah izvajal samomorilske bombne napade, v letih 1982-85 je bilo v Libanonu tako ubitih okoli 650 izraelskih vojakov (Jones, 1997: 82). Izrael je imel dve možnosti: popoln umik iz Libanona ali vzpostavitev varnostnega območja na meji z Izraelom. Izbrana je bila druga možnost. Vzpostavitev tega območja so njegovi zagovorniki³² opravičevali z argumentom, da lahko severna izraelska naselja zavaruje le prisotnost izraelske vojske v Libanonu. S to prisotnostjo bi onemogočili infiltracije napadalcev v severni Izrael, zmanjšali topniške in raketne napade ter preprečili ponovno vzpostavitev »Fatahlanda«. Varnostno območje je bilo vzpostavljeno v juniju 1985. Globina območja se je gibala od 5 do 20 kilometrov, odvisno od zemljišča, skupna površina pa je bila okoli 840 km². Izraelske sile so imele v območju med 1.000 in 1.500 vojakov, prav tako je bilo v območju nameščenih okoli 2.500 pripadnikov SLA³³. Vzpostavljenih je bilo tudi 45 utrjenih postojank, od tega 8 izraelskih (Luft, 2000). Varnostno območje je preprečilo infiltracije iz Libanona v Izrael, glavne kritike pa so bile, da ni preprečilo raketnih napadov Hezbollaha, čeprav so bile ti večinoma izvedeni izven varnostnega območja; rakete so morale tako biti izstreljene na večjih razdaljah, kar je zmanjševalo njihovo natančnost, prav tako pa je varnostno območje onemogočilo opazovanje zadetkov in popravke ognja.

Vendar se je Hezbollah vzdržal raketnih napadov na Izrael do l. 1992, ko je bil ubit takratni generalni sekretar Musavi. Ker je bil ta ubit izven varnostnega območja je Hezbollah opustil dotedanjo prakso omejevanja spopadov. Danni Rashef je to opisal z besedami: »Izraelske sile se borijo, da bi ubranile severna naselja pred nasprotnikom, ki ni nikoli poskušal prečkati meje z Izraelom, in to počnejo v okviru pravil in principov ki ogrožajo severna naselja le ko vojna povzroči neizogibne civilne žrtve v Libanonu.« (Reshef v Jones, 2001: 21).

Izraelske izgube v varnostnem območju v letih 1985-2000 so bile 256 mrtvih in 840 ranjenih³⁴, oziroma 17 vojakov letno. Prisotnost v Libanonu je Izrael stala 300 milijonov

³² Predvsem Jicak Šamir, Ariel Šaron in Moše Arens.

³³ South Lebanese Army-Južnolibanonska vojska, izraelski zavezniki v varnostnem območju z okoli 2.500 pripadniki.

³⁴ Sem niso vštete nebojne izgube in nesreče vojakov na poti v varnostno območje.

dolarjev letno, od tega 32 milijonov za plače SLA in 10 milijonov za pomoč civilnemu prebivalstvu (Luft, 2000).

3.2.5. Struktura Hezbolaha

Hezbollah vodi Majlis al-Shura, ki sprejema odločitve na nacionalnem nivoju. Vodi ga generalni sekretar (trenutno Hassan Naseralah, ki je prevzel vodstvo po smrti Abasa Musavija). Sam organ je razdeljen na 7 odborov, ki skrbijo za ideološke, finančne, vojaške, politične, sodne, informacijske in socialne zadeve. Majlis al-Shura in njegovi odbori pa so prisotni tudi na regionalni ravni na območjih, kjer ima Hezbollah velik vpliv (dolina Bekaa, Bejrut in južni Libanon). Nacionalni organ sprejema odločitve, njihovo izvajanje pa je prepuščeno regionalnim organom (Ranstorp, 1994: 308). Hezbollah je imel v 90. letih 300-400 pripadnikov »trdega jedra« in okoli 5.000 »rezervistov«, katere je uporabil za večje napade (Blanford, 2002: 27)³⁵.

Znotraj vojaškega odbora na obeh ravneh deluje tudi varnostna služba Hezbollaha, Posebni varnostni organ³⁶. Ta je razdeljena na 3 dele: osrednji varnostni organ, zaščitni varnostni organ in zunanji varnostni organ. Osrednji varnostni organ je bil v 80. letih prejšnjega stoletja odgovoren za ugrabitve tujcev, vrinjanje agentov v druga gibanja ter odstranitve političnih in vojaških nasprotnikov; zaščitni varnostni organ skrbi za osebno varnost vodstva organizacije; zunanji varnostni organ pa je odgovoren za sodelovanje s pokrovitelji Hezbollaha (torej Iran in Sirija) ter delovanje izven Libanona, predvsem financiranje. Ta organ vodi mrežo agentov v tujini, katere naloga je zbiranje finančnih sredstev (tudi s kriminalom), rekrutacija članov, kupovanje opreme in zbiranje podatkov.

Varnostna služba se je izkazala kot dokaj odporna na infiltracije nasprotnikov. To gre deloma pripisati dejstvu, da je večino pripadnikov prišlo iz družine oz. klana voditeljev osrednjega varnostnega organa, deloma pa tudi dejstvo, da je del vodilnih kadrov službe predhodno deloval v varnostnih organih PLO (Force 17).

Ena od pomembnih nalog varnostne službe je bilo že omenjeno ugrabljanje tujih državljanov. Odločitve o ugrabitvah je sprejel nacionalni Majlis al-Shura po posvetovanju s predstavniki Irana. Odločitev je bila lahko natančna in je bilo varnostni službi naročena ugrabitev konkretne osebe ali pa osebe z določenim poklicem in narodnostjo. Ob načrtovanju in izvedbi same ugrabitve so sodelovali uslužbenci iranskih velepolaništev v Siriji in

³⁵ Glede števila pripadnikov »trdega jedra« drugi avtorji navajajo višje številke: 500-600 (Blanche, 1997: 414) oz. »pod 1.000« (FAS).

³⁶ ang. SSA-Special Security Aparatus.

Libanonu ter predstavniki iranske Revolucionarne straže. Poleg sodelovanja z Iranom je Hezbolahova varnostna služba sodelovala tudi s sirijsko vojaško obveščevalno službo. Sirija se je sicer javno distancirala od ugrabitev, a glede na to, da so bili talci večinoma skriti v dolini Bekaa, ki je bila pod trdnim sirijskim nadzorom, te trditve niso verodostojne (Ranstorp, 1994).

Varnostna služba je bila zadolžena tudi za pridobivanje podatkov o nasprotnikih, torej po l. 1989 o Izraelskih oboroženih silah in SLA. Velik delež vojakov SLA je bilo šiitov, kar je Hezbolahovi varnostni službi omogočilo infiltracijo svojih ljudi oz. rekrutacijo pripadnikov SLA. V 90. letih je varnostni službi uspelo doseči več uspehov. Oktobra 1997 sta v eksploziji bombe podstavljeni samo 150 metrov od ograje na meji z Izraelom umrli 2 izraelska vojaka. Dejstvo, da je bila podstavljena bomba tako blizu ograje kaže na dejstvo, da je imel Hezbolah podrobne podatke o razporeditvi Izraelcev. Gotovo najbolj spektakularna pa je bila akcija v noči 4./5. Septembra 1997 pri Ansariji, ko je v zasedi umrlo 12 pripadnikov izraelskih mornariških posebnih enot³⁷. Izraelce so v zasedo zvalili z lažnimi podatki, kar kaže kako visoko je Hezbolahovi varnostni službi uspelo prodreti (Jones, 2001:12). Februarja 1999 je bil v varnostnem območju v eksploziji bombe podstavljeni ob cesti ubit izraelski brigadir, ki je bil tako najvišji častnik izraelskih sil ubit v Libanonu po l. 1982. Po napadu je napadalcem uspelo pobegniti, kar je bil zanje še dodaten uspeh.

Hezbolah je dosegal uspehe tudi proti SLA. Januarja 2000 je bil ubit vodja obveščevalne službe SLA. Leta 1998 je iz SLA prebegnil visok uslužbenec in Libanonskim oblastem predal seznam agentov. Več kot 70 ljudi je bilo posledično obsojenih zaradi vohunjenja za Izrael. Uspehe proti SLA gre pripisati predvsem dejstvu, da je bila SLA na koncu obstoja večinoma šiitska. Čeprav je bila ustanovljena kot krščanska milica (ob ustanovitvi je bilo 90% pripadnikov kristjanov) je bila zaradi demografskih sprememb (upadanje krščanskega prebivalstva na jugu Libanona) v svoje vrste prisiljena sprejeti šiititve, pogosto pod prisilo (konec 90. let je bilo okoli 70% SLA šiitov). Šiiti so se potem pokazali kot pomemben vir informacij. Da bi zmanjšali uporabnost hezbolahovih agentov v SLA so Izraelci prenehali obveščati SLA o premikih svojih enot (Blanche: 1999: 25).

Prav tako je Hezbolah v libanonskem parlamentu dosegel amnestijo za nižje kadre SLA, kar so utemeljili s tem, da so bili mnogi prisiljeni vstopiti v SLA zaradi ekonomskih težav, saj so plače SLA znašale 200-300 dolarjev mesečno (Jones 2001:10).

³⁷ V spopadu so sodelovali tudi pripadniki Amala in libanonskih oboroženih sil (Katz: 1998: 25, Jones 2001:12).

Čeprav pozornost svetovne javnosti vzbujajo predvsem vojaško krilo (al-Mukavama (Islamsko odporniško gibanje³⁸), ki deluje znotraj vojaškega odbora Majlis al-Shure), pa Hezbolah deluje tudi na drugih področjih. Hezbolah vodi več zdravstvenih ustanov, ki so boljše kot libanonske državne. Odprte so tako kristjanom kot muslimanom, čeprav delujejo v pretežno šiitskih območjih. Prvi sta bili ustanovljeni že l. 1986 v Balbeku (dolina Bekaa) in južnem Bejrutu, torej pretežno šiitskih območjih. Obenem Hezbolah posveča veliko pozornost tudi skrbi za ljudi, ki jih je prizadela vojna. Tako skrbi za razdeljevanje hrane beguncem in popravilo hiš poškodovanih v spopadih (popravila so se začela takoj po koncu državljanske vojne in tudi po obsežnejših izraelskih akcijah), družine padlih članov pa prejemajo denarno pomoč (skupno znaša pomoč okoli 225.000 ameriških dolarjev na mesec). Obenem so verske šole in mošeje, v katerih so delovali pripadniki in simpatizerji Hezbolaha širile vpliv med mladimi šiiti. Hezbolah vodi tudi televizijsko postajo (al Manar-Stolp) ter več radijskih postaj in časopisov. Večino sredstev za delovanje teh služb prihaja iz Irana, predvsem verskih ustanov. Sama iranska pomoč je postopoma naraščala, tako je bila leta 1985 30 milijonov dolarjev, l. 1988 64 milijonov, v začetku 90. let pa že več kot 100 milijonov dolarjev letno (Ranstorp, 1994).

3.2.6. Vojaško delovanje Hezbolaha

Hezbolah je bil prva Libanonska milica, ki je začela z uporabo samomorilskih bombnih napadov. Čeprav so pozornost svetovne javnosti pritegnili spektakularni napadi na ameriško veleposlaništvo ter oporišča mednarodnih sil, je bilo v letih 1982-85 izvedenih veliko takšnih napadov. Ti so bili kljub svoji neprefinjenosti učinkoviti. Po koncu državljanske vojne pa so edini cilj Hezbolaha postale izraelske sile v varnostnem območju, kar je narekovalo spremembo taktike. Tako se je v začetku 90. letih Hezbolah iz milice preobrazil v sposobno gverilsko organizacijo, kar so mu priznavali tudi Izraelci. V 90. letih se je število izraelskih žrtev povečalo, medtem ko se je razmerje med izgubami iz 5:1 v korist Izraelcev spustilo na 2:1, razmerje ki je bilo za Izraelske poveljnike nesprejemljivo (Blanche, 1997: 415).

Hezbolah je svoje delovanje v varnostnem območju osredotočil na utrjene postojanke, oskrbovalne konvoje, ki so jih oskrbovali ter enote, ki so nadzorovale te poti. Za napade na postojanke so sprva uporabljali obsežne pehotne napade v valovih. Zaradi izgub in spremembe taktike, so bili ti napadi opuščeni (Blanche, 1997). Za napade na konvoje so bila

³⁸ Te organizacije ne smemo zamenjevati s Hamasom, ki se tudi imenuje Islamsko odporniško gibanje.

uporabljeni razna protioklepna orožja ter obcestne mine, zamaskirane kot skale. Za večjo učinkovitost teh min so bili v vadbenih centrih izvajani posebni tečajji, prav tako pa so vsak tak napad (pa naj je bil uspešen ali ne) preučili iranski inštruktorji. Da bi zmanjšali izgube so Izraelci izboljšali zaščito svojih oklepnih vozil, tako BVP/OT kot tudi tankov. Uporabljeni so bili tako starejši tanki M-60 (oz. Izraelske verzije Magach), ter novejši tanki Merkava II in III. (Eshel 1997).

3.2.7. Izraelski protiukrepi

Prvotno je bil za pridobivanje obveščevalnih podatkov v Libanonu zadolžena Shin Bet³⁹. Ta je Libanon videla kot podaljšek zasedenih ozemelj in je delovala na podoben način. Sprva je bilo delovanje usmerjeno proti palestinskim beguncem v taboriščih na jugu Libanona, kasneje pa se je razširilo še na šiitsko skupnost. Delovanje in metode Shin Beta pa je agencijo spravilo v konflikten položaj z Amanom⁴⁰, ki je še bolj oteževal posredovanje obveščevalnih podatkov. Svojo vojaško obveščevalno službo, Mabat, je vzpostavila tudi SLA. Njen vodja, polkovnik Hashem, je Hezbollah videl kot orodje v rokah Sirije in je zagovarjal uporabo vse razpoložljive sile za povračilne akcije proti vasem, ki naj bi podpirale Hezbollah. Mabat je tesno sodelovala z izraelskimi oboroženimi silami in posledično Amanom. Civilno obveščevalno službo je v Libanonu vzpostavila tudi Shin Bet. Zadolžena je bila za vzpostavitev mreže agentov v krščanskih in šiitskih območjih južnega Libanona. Agenti so bili večinoma Maroniti, vendar je dobra plača (več kot 1.000 ameriških dolarjev na mesec) pritegnila tudi člane drugih skupnosti. Hezbollahovi varnostni službi je uspelo prodreti v obe službi, tako z vrinjanjem svojih pripadnikov kot z novačenjem šiitov v njih. To dejstvo so priznali tudi v izraelskih silah, tako da niso bili pripravljeni deliti obveščevalnih podatkov s SLA. Zaradi pomankljivosti človeških virov pri zbiranju podatkov⁴¹, so se izraelske sile čedalje bolj zanašale na tehnično zbiranje⁴² in prisluškovanje komunikacijam⁴³. Tak način pridobivanja informacij pa je manj učinkovit proti gverilskim organizacijam, ki ne uporabljajo teh sredstev. Da bi nadomestili pomanjkanje človeških virov so izraelske sile začele pogosteje uporabljati brezpilotna letala, predvsem pri odkrivanju izstrelišč za rakete ter nameščali senzorje ob poteh, po katerih so se premikali gverilci. Vendar so ta sredstva, ne glede na njihovo učinkovitost, reakcijska in so vplivala le na vojaške operacije (Jones, 2001).

³⁹ Shin Bet je civilna varnostna služba, ki deluje znotraj Izraela. Njena primarna naloga je nadzor nad arabskim prebivalstvom.

⁴⁰ Izraelsko vojaško obveščevalno službo.

⁴¹ ang. HumInt.

⁴² ang. ElInt.

⁴³ ang. SigInt.

Najodmevnejši izraelski ukrepi proti nasprotnikom so bile odstranitve voditeljev teh gibanj. Izrael je ta pristop uporabil tudi proti Hezbolahu, a z manjšimi uspehi. Tako je bil februarja 1992 ubit Abbas Musavi, takratni generalni sekretar Hezbolaha in njegov duhovni vodja. Musavi je bil zaslužen za rast in razvoj Hezbolaha v 80 letih. Prav tako je vplival na Hezbolahov proti-zahodno usmeritev. Sam napad je bil izvršen brezhibno, a njegov učinek je bil nasproten od željenega. Namesto da bi zadal hud psihološki in materialni udarec Hezbolahu je prekinil dotedanjo prakso obeh strani omejevanja spopadov na varnostno območje in je Hezbolah tako prvič izstrelil rakete na severni Izrael⁴⁴ (Jones, 1987: 91). Podobnega značaja so tudi ugrabitve voditeljev (npr. ugrabitev Abeda Obeida l. 1989). Tako Miller trdi, da je bil napad na Musavija pravzaprav poskus njegove ugrabitve, ki pa je spodletel (Miller, 1993).

Glavna ovira pri doseganju uspeha je bila spremenjena doktrina uporabe oboroženih sil. Namesto hitrega tempa delovanja in teženja po dosegu zmage z uporabo ognja in premika so bile izraelske sile nameščena na vrhovih hribov v utrjenih postojankah s katerih so usmerjale topniški in letalski ogenj⁴⁵. Tak način bojevanja pa prepusti iniciativo nasprotniku in tudi znižuje moralo posadk⁴⁶. Nizka morala se je pokazala ob napadu na utrdbo Dabshe 27.10.1994, ko se 70 branilcev ni spopadlo z napadalci ampak so se umaknili v bunkerje (Jones 1997:92).

Prav tako je bila opazna odsotnost kampanje za pridobivanje naklonjenosti lokalnega prebivalstva. Le-ta je sicer obstajala, a je bila usmerjena predvsem na Maronite in ne na šiite. Prav to odsotnost pa je »socialno krilo« Hezbolaha izkoristilo in si tako povečalo podporo. Prav tako je pogosto nediskriminatorska uporaba topništva in letalstva povzročila tako človeške kot materialne žrtve, kar je šiitsko prebivalstvo še bolj prizadelo in tako povečalo podporo Hezbolahu.

Podoben učinek sta imeli dve obsežni vojaški akciji v 90 letih; »Odgovornost« julija 1993 in »Sadovi jeze« aprila 1996. Obe akciji sta imeli za cilj izvati val baguncev iz južnega Libanona proti Bejrutu, kar naj bi prisililo libanonsko vlado da omeji delovanje Hezbolaha. V operaciji »Odgovornost«⁴⁷ je bilo ubitih 147 civilistov, 350.000 jih je zapustilo domove, obstreljevanih pa je bilo več kot 30 šiitskih vasi (Jones, 1997: 94). Hezbolah je med samo operacijo na sever Izraela izstrelil večje število raket. Zaradi občutljivosti na izgube niso bile

⁴⁴ Kljub temu, da te rakete imenujejo Katjuše ne gre za rakete iz 2. svetovne vojne ampak večinoma za rakete BM-21 z dosegom okoli 20.000 metrov in bojno glavo mase okoli 20 kg.

⁴⁵ Torej nadomeščanje manevra z ognjem.

⁴⁶ Nastopi t.i. bunkerska mentaliteta, opažena tudi pri sovjetskih silah v Afganistanu.

⁴⁷ Sprožena je bila kot povračilo za smrt 9 izraelskih vojakov v varnostnem območju v juniju 1993.

uporabljene kopenske enote, ampak samo topništvo in letalstvo. Po tej operaciji je bil s posredovanjem ZDA in Sirije sprejet nenapisan dogovor, po katerem bosta obe strani spopade omejevali le na varnostno območje, Izrael pa naj bi se vzdržal tudi neposrednih napadov na civilne cilje. Obe strani sta imeli različne interpretacije sporazuma, Izrael je kot legitimne cilje razumel Hezbolahova oporišča v varnostnem območju in izven njega (Jones 1997: 95).

Stopnjevanje nasilja v varnostnem območju in občasne kršitve sporazuma iz l. 1993 je aprila 1996 sprožilo novo obsežno vojaško akcijo. Podobno kot l. 1993 kopenske enote niso bile uporabljene in podobno kot l. 1993 je Hezbolah izstreljeval rakete na severni Izrael. Domove je tokrat zapustilo okoli 400.000 prebivalcev, kar je libanonsko vlado prisililo, da je zaprla ceste v Bejrut in zavračala begunce. Ubitih je bilo med 160 in 170 civilisti, od tega 102 18. 4. v begunskem taborišču v Kani. Glede napada na to taborišče obstaja več različic, od tega da je bilo taborišče zadeto zaradi nenatančnega ognja⁴⁸, do tega da je bilo zadeto namerno. Zaradi tega napada je bila operacija »Sadovi jeze« kmalu ustavljena. Obe strani sta pod pokroviteljstvom ZDA dosegli nov sporazum, ki pa je tokrat bil napisan. Glavne točke so bile: Hezbolah ne bo napadal Izraela, Izraelske sile in SLA ne bodo napadale civilnih ciljev v Libanonu, napadi ne bodo izvajani iz civilnih naselij, industrijskih območij in elekترم, dovoljene so vojaške akcije v varnostnem območju. Vzpostavljena je bila tudi mednarodna opazovalna skupina, sestavljena iz predstavnikov ZDA, Francije, Izraela, Sirije in Libanona, ki naj bi nadzorovala spoštovanje sporazuma (Jones, 1997).

Da bi znova prevzeli iniciativo so Izraelci ustanovili posebno enote Egoz⁴⁹, ki naj bi napadala Hezbolahove oskrbovalne poti, oporišča, poveljniška mesta ipd, tako znotraj kot izven varnostnega območja. Ta enota naj bi med operacijo »Sadovi jeze« usmerjala helikopterske napade. Za razliko od ostalih enot, ki so se v Libanonu menjavale je bil Egoz v varnostnem območju nameščen stalno. Ustanovitev takšne enote naj bi imela poleg vojaškega učinka tudi psihološki, tako na izraelsko vojsko kot na izraelsko javnost (Jones, 1997: 102). Prav tako so l. 1997 v Izraelu odprli posebno šolo, ki je tečajnike urila v protigverilškemu boju, saj tak način boja prej ni imel velikega pomena pri urjenju (Jane's Defence Weekly, 24.9.1997: 14).

Glavni problem pri bojevanju proti Hezbolahu je bila splošno sprejeti pristop, ki je Hezbolah obravnaval le kot vojaško (pogosto tudi kot teroristično) gibanje in niso upoštevali drugih elementov, predvsem pomoči prebivalstu.

⁴⁸ Pred napadom je bilo iz bližine taborišča izstreljenih več raket.

⁴⁹ hebr. Oreh.

3.2.8. Zaključek

Ko je Izrael junija 1982 vdrl v Libanon je bil eden od ciljev uničiti PLO kot predstavnika Palestinecev in tako preprečiti vsakršno njihovo politično organiziranost. PLO je bil iz Libanona pregan, a je Izrael zaradi svojih napak odtujil šiitsko skupnost in tako prebudil spečega zmaja. Hezbollah je bil posledica položaja v katerem se je šiitska skupnost znašla. Z radikalizacijo skupnosti, predvsem po islamski revoluciji v Iranu, so se radikalizirali tudi cilji in posledično sredstva.

Vendar je bil Hezbollah mnogo več kot le še ena milica. Njegovo civilno krilo je pomagalo civilistom in tako zapolnilo vakum, ki je nastal s razpadom centralne oblasti v Libanonu. Tudi po koncu državljanske vojne je Hezbollah nadaljeval s svojim delom in si tako povečeval priljubljenost.

Glavni cilj Hezbollaha pa je bil izgon Izraelskih oboroženih sil iz Libanona. Da bi to dosegel je vodil gverilsko vojno v varnostnem območju in igral na pregovorno izraelsko občutljivost na žrtve. Čeprav same izgube med Izraelci niso bile velike niti relativno niti absolutno, se je med izraelsko javnostjo širil občutek nemoči, kar je prineslo zmago Ehudu Baraku, ki je obljubil umik z Libanona. To obljubo je maja 2000 tudi izpeljal in Izrael se je po 22 letih umaknil z Libanona. Hezbollah tako lahko trdi, da je edina bližnjevzhodna vojska, ki je na bojišču premagala izraelsko vojsko.

V nadaljevanju bom povzel skupne točke uspešnosti gverilskih gibanj, sedaj pa bom pogledal, ali so bile prisotne tudi v Libanonu.

-visoka motiviranost, pripravljenost na izjemno težke pogoje in močna disciplina:

Da so bili pripadniki Hezbollaha visoko motivirani priča dejstvo, da so bili za doseg svojih ciljev pripravljeni izvajati samomorilske napade ter utrpeti visoke izgube. 15 let stalnih spopadov z Izraelci in občasne obsežne izraelske akcije po celotnem Libanonu pričajo, da so bili pripadniki Hezbollaha pripravljeni na težke pogoje. Dejstvo, da so bili njegovi člani visoko disciplinirani pa so mu priznavali tudi nasprotniki.

-podpora prebivalstva za deklarirane cilje gverilcev:

Glavni cilj je bil pregon Izraela iz Libanona in ta cilj je podpirala večina Libanoncev,

-karizmatični vodja:

Voditelji Hezbolaha so bili verski voditelji in so del svoje avtoritete črpali iz tega. Podporo prebivalstva so si pridobili z asketskim življenjem, kar jih je še dodatno približalo revnim slojem prebivalstva,

-primerno okolje:

Južni Libanon je prepreden z dolinami in hribi, kar je gverilcem omogočilo prikrito premikanje,

-dostop do hrane:

Večina gverilcev je živela izven varnostnega območja, tako da hrane niso iskali v območju spopadov,

-učinkovita obveščevalna mreža:

Hezbollahova varnostna služba je bila odporna na infiltracije nasprotnikov, obenem pa je uspela v obveščevalne službe SLA vriniti oz. rekrutirati svoje člane,

-uporaba primerne taktike in izurjenost pri uporabi orožja, razstreliv, vojne medicine in komunikacij:

V začetku 90. let se je Hezbollah iz milice spremenil v gverilsko organizacijo. Boljša oprema in izboljšanje taktike so povečali uspehe,

-zunanja pomoč:

Iran je pomagal finančno in pošiljal vojaško opremo medtem ko je Sirija dovoljevala Hezbollahu vzpostavitev infrastrukture v delih Libanona pod njenim nadzorom,

-javno mnenje:

Z uspehi je Hezbollah vplival na izraelsko javno mnenje. To je imelo občutek nemoči in je videlo zasedbo Libanona kot neuspešno. Prav to je na koncu pripeljalo do umika Izraelskih sil, a Hezbollah trdi, da Izrael še vedno zaseda del Libanona in da bodo nadaljevali z odporom.

Pri Hezbollahu so bile prisotne vse točke uspešnega gverilskega gibanja.

3.3. Čečenski separatisti, Čečenija 1994-96

»Najvažnejša vojaška umetnost je preprečevanje in uničenje nasprotnikove strategije. Malo slabše od strateškega napada je razbiti sovražnikova zaveznitva. Naslednja odlična poteza je napad na vojsko. Najnižja stopnja vojskovanja je obleganje mesta. Tega se lotimo le v primeru pomanjkanja drugih možnosti« (Sun Cu, 1998: 47-49).

3.3.1. Ozadje konflikta

Severni Kavkaz je že štiri stoletja prizorišče spopadov med različnimi pogledi in verovanji. Do 18. stoletja so Čečeni sprejeli islam kot svojo vero, kar jim je po eni strani omogočilo umestitev v obsežnejšo islamsko skupnost in jih po drugi strani postavilo na nasprotni breg pravoslavnim Rusom. Sprva je bila meja med tema skupnostima reka Terek, po napoleonskih vojnah pa je carska Rusija začela prodirati južneje. Ta prodor na jug pa je sovpadel z duhovnim gibanjem med muslimanskim prebivalstvom severnega Kavkaza, ki je želelo vzpostaviti družbo temelječo na Koranu. Po večletnih bojih je Rusiji uspelo s silo vzpostaviti svojo prevlado nad tem ozemljem in to prevlado obdržati s silo. Sam Kavkaz je bil bojišče tudi med državljansko vojno. Po zmagi boljševikov je Rdeča armada l. 1922 vzpostavila boljševiški nadzor nad območjem, ki je bilo priključeno Sovjetski Zvezi, vendar regija še vedno ni bila mirna. Leta 1929 je izbruhnil upor proti kolektivizaciji, ki je trajal naslednjih 10 let. Med 2. svetovno vojno, ko je nemška vojska med poletno ofenzivo l. 1942 prodirala proti Kavkazu, je bilo med čečenskim prebivalstvom več primerov sodelovanja z Nemci. Kot povračilo je NKVD konec februarja 1944 deportiral 450.000 Čečenov v osrednje azijske republike Sovjetske Zveze. Med samo deportacijo in ob prihodu na cilj je umrlo več kot 70.000 ljudi, Čečeni so se na svoje domove lahko vrnili l. 1957 (Grau in Kipp, 2000). Ta dogodek se je vtisnil v spomine naslednjih generacij. V tipičnem primeru sovjetske politike »deli in vladaj«, sta bili Čečenija in sosednja Ingušetija združeni v Čečensko-Inguško avtonomno republiko in na ta način združila uporne Čečene z lojalnimi Inguši (v Čečeniji živeči Inguši so tvorili večino protidudajevske opozicije). Čečenske težnje po samostojnosti so se znova pojavile konec 80. let ob glasnosti in perestrojki Mihaila Gorbačova. Ob razpadanju Sovjetske Zveze je Boris Jelcin pozival k večji stopnji avtonomije avtonomnih republik, saj je tako krepil svojo oblast v sami Rusiji. To priložnost so Čečeni izkoristili in 27.11.1990 je sovjetska Čečensko-Inguška republika soglasno razpustila skupno republiko in razglasila samostojnost. Leta 1991 so Čečeni za svojega predsednika izvolili Džoharja Dudajeva, generala v sovjetskem vojnem letalstvu.

Kmalu po razglasitvi samostojnosti je Čečenija začela drseti v kaos korupcije in zločinov. Čeprav so v Moskvi videli čečenske težnje po neodvisnosti kot grožnjo ozemeljski celovitosti Rusije in spodbudo za podobne težnje v drugih narodih na Kavkazu proti njim niso ukepali, saj je bila pozornost Rusije usmerjena na preoblikovanje gospodarstva in vzpostavitev nove oblasti v Rusiji. Čečenom je uspelo zaseči tudi večje količine orožja (Grau in Kipp, 2000).

Samo stanje v Čečeniji in diktatorske težnje Dudajeva so skoraj sprožile državljansko vojno. Rusija je kmalu prenehala s prikrito podporo opoziciji in je poskušala zrušiti Dudajev režim s prikrito akcijo, a je ta propadla. Ta neuspeh je še povečala slabo pripravljena vojaška akcija decembra 1994. Nezmožnost zasedbe Groznega, čečenskega glavnega mesta in dolgotrajni spopadi, ki so temu neuspehu sledili so še dodatno okrepili protirusko komponento čečenskega nacionalizma in odprli pot islamskemu preporodu (Grau in Kipp, 2000).

3.3.2. Uvod v vojno

Rusija je začela aktivneje posegati v spopade med produdajevskimi in opozicijskimi silami spomladi l. 1994. Takrat je čečenska opozicija zaprosila Rusijo, naj jim pomaga pri njihovih spopadih s produdajevskimi silami. Ta pomoč je opoziciji omogočila, da je 26. novembra 1994 izvedla napad na Grozni, ki pa je propadel. Od 82 ruskih vojakov je Čečenom uspelo zajeti 27 (Thomas, 1995a), prav tako je bilo uničenih 67 od 170 tankov (Grau, 1995). V Moskvi so svojo vpletenost priznali šele po enem tednu. Ker je ta operacija propadla, so se v Rusiji odločili za odkrito vojaško operacijo. Odločitev je bila sprejeta 29. novembra 1994. Takoj po odločitvi so se začeli letalski napadi na cilje v Čečeniji, predvsem letališči v bližini Groznega. Ti napadi in napad 26. novembra sta v prebivastvu vzbudila občutke, da je vojna blizu. Grožnja ruskega napada (in kasneje sam napad) je na stran produdajevskih sil pripeljala tudi tiste, ki se predtem niso opredelili in tudi dele opozicije. Že avgusta 1994 so ruske letalske sile »zaprle« zračni prostor nad Čečenijo z namenom, da se prepreči prihod dodatnih borcev, orožja in streliva (Thomas, 1997a: 53).

Razlogov za sam napad je bilo več. Oborožene sile so se želele maščevati za novembrsko blamažo, Jelcinovi svetovalci so računali na hitro in lahko zmago, podobno kot je bila uspešna ameriška intervencija na Haitiju. Obenem pa so se že začela kazati nasprotja med notranjim ministrstvom (MVD) in oboroženimi silami, kar je kasneje pripeljalo do hudih posledic. Da Rusi niso pričakovali močnega odpora, je razvidno iz izjave takratnega ministra za obrambo Gračova, da lahko zasede Grozni s padalskim polkom v dveh urah (Thomas,

1995a). Drug razlog je bil zatretje kriminalnih združb in istočasno preprečiti domino efekt podobnih secesijskih gibanj v regiji, saj so radikalni elementi v regiji pozivali k ustanovitvi »Velikega Imamata«, ki bi se raztezal od Gruzije do Kaspijskega morja. Tretji razlog pa je bil zaščita pomembnih naftovodov in železniških prog, ki so potekali skozi Čečenijo. Pri pogajanjih s tujimi naftnimi družbami je Rusija vztrajala, da se nafta načrpana pri Kaspijskem morju prenese do naftne rafinerije pri Novorosijsku prek ruskega ozemlja (Čečenije) in ne prek Gruzije v Turčijo oz. Iran (Seely, 2001: 189-90). Obstajali pa naj bi tudi osebni razlogi, Jelcin si je hotel popraviti možnosti za zmago na predsedniških volitvah⁵⁰, Gračev pa se je želel pokazati kot najboljši človek za ta položaj, pridobiti več denarja za oborožene sile in doseči popravila sporazuma CFE in dobiti dovoljenje za povečanje sil v regiji, predvsem Severnokavkaškem vojaškem okrožju (Thomas, 1995a). Ljudstvo je bilo tudi razočarano s preobrazbo SZ v Rusko federacijo, Jelcin naj bi izkoristil kratko in uspešno vojno za odvrnitev pozornosti ljudstva nad slabimi razmerami v državi.

Severnokavkaško vojaško okrožje je po razpadu Sovjetske Zveze dobilo drugačen pomen. V SZ je imelo podporno vlogo, sedaj pa je postalo okrožje na črti spopadov (na tem območju je potekalo večje število spopadov od Armensko-Azerbajdžanskega, državljanske vojne v Gruziji ipd), kjer se prepletajo zunanje grožnje in notranja nestabilnost. Prav zaradi tega prepletanja je bilo povečano sodelovanje med vojsko in enotami MVD. Vse to je kazalo na priprave na vojno v Čečeniji. Priprave na vojno lahko zasledimo tudi na Jelcinovem posvetu z vojaškim vodstvom novembra 1994, na katerem je bilo govora o uporabi oboroženih sil znotraj Rusije in potrebi o sodelovanju z enotami MVD ter izjavi obrambnega ministra Gračeva, da so ruske oborožene sile pripravljene na posredovanje kjerkoli na svetu, a da je verjetnost globalne vojne upadla, povečala pa se je verjetnost lokalnih spopadov (Thomas, 1995b). Vendar so se pojavili tudi nasprotniki vojaškega posredovanja, predvsem general Gromov, namestnik ministra za obrambo ter Lebed, poveljnik 14. armade v Pridnesterju (Thomas, 1995b).

Sama vojna naj bi potekala v 4 fazah. V prvi fazi bi se ustvarile skupine za posredovanje, v drugi fazi bi te skupine napredovale proti Groznom in ga obkolile, istočasno bi se zaprle tudi meje s sosedi, v tretji bi enote zasedle pomembne zgradbe v Groznom (predsedniška palača, vladne stavbe, TV in radio postaje...), v črti fazi pa bi oborožene sile stabilizirale razmere in predale odgovornost enotam MVD (Celestan, 1996).

⁵⁰ Enak razlog so pripisovali Putinu leta 1999.

Ruska vojska je prestopila mejo s Čečenijo 11.12.1994, 14 dni manj kot 15 let po vdoru v Afganistan. Analitiki so opazili, da je znova december in da Rusija kot naslednica SZ znova posreduje v goratem območju poseljenem z muslimani. Verjetno pa si je le malo ljudi mislilo, da bo tudi rezultat podoben.

Že 1.12. so ruske sile na tleh uničile letala čečenskih sil. Čečeni naj bi imeli okoli 265 vadbenih in bojnih letal, od tega pa naj bi bilo operativnih le okoli 40%, oz. okoli 106 letal. V tem napadu Rusi niso utrpeli nobenih izgub⁵¹. Za podporo kopenskim silam so ruske oborožene sile zbrale 140 bojnih letal, 55 bojnih in transportnih helikopterjev (do marca je število helikopterjev naraslo na 105) ter namenile nekaj transportnih letal, 12 transportnih helikopterjev pa je prispeval tudi MVD (Special report no. 11). Helikopterji so bili uporabljeni za napade na čečenske cilje (samostojno ali kot podpora kopenskim enotam), prevoz osebja (helikopterski desanti, infiltracija in eksfiltracija posebnih enot in evakuacija ranjencev), izvidovanje, iskanje in reševanje sestreljenih pilotov, propagandna dejavnost ter prenos radijskih signalov⁵². Veliko helikopterjev, predvsem bojnih, se je izkazalo kot zastarelih, novejši modeli pa niso bili uporabljeni. Podobno kot v Afganistanu se je znova pokazala uporabnost jurišnega letala Su-25 (Thomas, 1997).

Ruska vojska je v Čečenijo začela prodirati iz treh smeri: Kizliarja⁵³ (Dagestan, vzhodno od Čečenije), Vladikavkaza (Severna Osetija, jugozahodno od Čečenije) in Mozdoka (ruskega oporišča severozahodno od Čečenije, tudi v Severni Osetiji). Šlo je za največji vojaški premik po zasedbi Afganistana, sodelovalo je okoli 40.000 vojakov z 200 oklepnimi vozili (Thomas, 1995b). Čeprav vojska ni naletela na vojaški odpor se je kmalu soočila z protestniki. V Dagestanu so protestniki zaprli cesto in zajeli vojake, v Ingušetiji so protestniki poskušali preprečiti nadaljevanje poti enotam ki so se premikale iz Vladikavkaza. Položaj se je poslabšal, ko je bilo nekaj protesnikov povoženih. Kar se je začelo kot mirne demonstracije se je kmalu sprevrglo v spopad, v katerem je umrlo 5 Ingušov ter 1 ruski vojak, okoli 30 ljudi je bilo ranjenih. Protestniki so uničili 20 tovornjakov in 2 nosilca pontonskih mostov (Gall in de Waal, 1997: 174).

Kmalu po začetku napada so se začeli kazati znaki nizke morale med častniki, prav tako so lokalni mediji začeli pozivati vojake naj dezertirajo, prav tako je prišlo do občasnih protestov v okolici vojašnic, iz katerih so bile napotene enote v Čečenijo. Čečenija je bila tudi

⁵¹ Po napadu naj bi Dudajev poslal poveljniku ruskih letalskih sil telegram, da »Imajo Rusi premoč v zraku, a se bodo morali spopasti s Čečeni še na tleh«.

⁵² Gre za naloge, ko zaradi oddaljenosti ali ovir radijska komunikacija ni možna in radijske signale prenaša ali okrepi dodatni sprejemnik/oddajnik, v tem primeru na helikopterju.

⁵³ Mesto je postalo znano januarja 1996 z zajetjem talcev v njem.

prva ruska intervencija, ki so jo spremljali tuji novinarji. Ruska stran jih je kmalu začela obsojati, da poročajo o napačnih stvareh, to je o uničeni opremi ter mrtvih in zajetih Rusih, namesto da bi poročali o legitimnosti intervencije in razlogih zanjo. Ruska javnost je bila tako prvič izpostavljena takšnim prizorom kot so mrtvi ruski vojaki in goreča ruska oprema, predvsem po novoletni bitki za Grozni.

Prvotni načrt je bil blokada Groznega, razorožitev nelegalnih sil in s tem zaključiti udeležbo vojske ter predati poveljstvo MVD. Temu bi sledila vzpostavitev začasne vlade. Pred začetkom intervencije je bil čečenskim silam izdat ultimatum, da naj se razorožijo do 15. decembra (intervencija se je začela pred iztekom ultimata). Nevojaške priprave niso bile temeljite. Šele 18. decembra je bil uničen TV oddajnik, 21. decembra pretrgana zadnja satelitska povezava ter pretrgane telefonske povezave⁵⁴. Prav tako so bili mostovi južno od Groznega uničeni šele 18. decembra, saj so pred temi Rusi upali, da bodo te mostove civilisti in čečenski borci uporabili za umik, a so Čečeni prek njih dobivali okrepiteve (Lewis, 1995: 20).

Čečenska obramba je temeljila na treh črtah obrambe. Prvo črto so sestavljali protestniki in manjši napadi na ruske enote. Ta črta je delovala dobro, saj je bilo zajetih nekaj vojakov, ki se niso želeli boriti, nekaj poveljnikov pa je izjavilo, da ne mislijo nadaljevati z intervencijo. Edino enoto, ki so prodirale iz Mozdoka so napredovale brez težav, saj so jih spremljali predstavniki opozicije, ki so prepričali prebivalstvo naj ne ovira ruskih enot. Druga obrambna črta je tekla 20-30 kilometrov od Groznega, kjer so čečenske enote nudile resnejši odpor, vključno z uporabo artilerije. Tretja črta je bil sam Grozni, kjer so Čečeni nudili močan odpor. Ob padcu Groznega je bil predviden umik v gorate predele južne Čečenije in nadaljevanje z gverilskim bojevanjem (Thomas, 1995b).

Med vojno sta se obe strani zatekli k uporabi psihološkega bojevanja. To lahko razdelimo na zastraševanje, provokacije, zavajanje in prepričevanje. K zastraševanju na čečenski strani lahko štejemo pohabljanje nasprotnikovih trupel in njihovo nameščanje na poteh, po katerih so se premikale ruske enote, grožnje ruskim vojaškim pilotom in njihovim družinam, takojšne usmrtitve sestreljenih pilotov, usmrtitve pilotov v bolnišnici v Budjenovsku l. 1995, ter trditve, da imajo čečenski borci Stingerje, orožje ki je bilo uspešno uporabljeno proti sovjetskim letalskim silam v Afganistanu, grožnje z jedrskim terorizmom (tako z uporabo jedrskega orožja kot z napadi na ruske jedrske elektrarne), uničenjem kemičnih tovarn, naftnih vrtin in rafinerij, ter terorističnimi napadi v Rusiji. Rusi so za

⁵⁴ Po drugi strani pa so Rusi upali na hitro zmago in vzpostavitev promoskovske vlade in bi uničenje takšne infrastrukture otežilo integracijo Čečenije v prejšnje stanje.

zastaševanje uporabili svojo premoč v težkem orožju (artileriji in letalstvu) ter dejstvo, da lahko posledice vojne čuti tudi čečenska skupnost v Rusiji. Ta premoč je bila uporabljena za nediskriminatorne napade na civilne cilje, npr. 3.1.1995, ko so ruska letala napadla vas Šali južno od Groznega. Umrlo je 55 civilistov, 186 pa je bilo ranjenih. Napad je bil verjetno izvšen kot maščevanje za poraz v novoletni bitki za Grozni (Lewis, 1995: 21).

Drug pristop je provokacija. Na čečenski strani so ta pristop uporabili, da so izzvali ruske povračilne ukrepe, kar je omogočilo rekrutacijo novih borcev. Čečenski borci so tako iz vasi streljali na rusko letalo, ko so Rusi na napad odgovorili so s tem prizadeli civiliste, ki so tako postali simpatizerji s separatisti. Podoben pristop je bil, da so čečenski borci streljali na vas s topništvo, ko je nad njo letelo letalo, vaščani so tako mislili, da jih je napadlo rusko letalo. Pogost pristop je bil, da so Čečeni iz bližine šole ali bolnišnice napadli ruske enote in se hitro umaknili, ruski odgovor je bil tako videti kot neizzvan napad na civilne cilje.

Zavajanje zajema dajanje napačne slike o lastnih načrtih. Na čečenski strani je šlo predvsem za nošenje ruskih uniform ter infiltracije za ruske bojne črte kot pripadniki Rdečega križa in podobnih organizacij, izdajanje za pripadnike opozicije in nato zva bitev ruskih enot v zasedo ter delovanje ukrajinskih nacionalistov, ki so se izdajali za Ruse; na ruski pa za lažne premike enot, da se privabi čečenske borce, ki so bili nato napadeni, za dajanje napačnega vtisa o ciljih napada ter za trditve, da so Čečeni upoabili kemično orožje, kar naj bi kasneje opravičilo rusko uporabo podobnega orožja.

Zadnji pristop je prepričevanje. Tako MVD kot ruska oborožene sile imajo enote za psihološko bojevanje, ki prepričujejo nasprotnike naj se vdajo (tako z uporabo letakov kot z uporabo zvočnikov). Podobno so Čečeni trosili letake po Dagestanu s katerimi so pozivali prebivalstvo, naj podpre čečensko stran. Sem lahko štejemo tudi izpostavljanje verskega elementa vojne ter posredovanje svoje strani dogodkov tujim medijem, predvsem tistim, ki so bili pro-čečensko usmerjeni (predvsem poljski in baltski). Ker ruska stran ni bila pripravljena sodelovati z novinarji (jim dovoliti poročanja blizu frontne črte) so ti novinarji informacije iskali na čečenski strani in tako posredovali čečenski pogled na dogodke. Obe strani sta tudi motile civilne frekvence nasprotne strani ter posredovali svoja sporočila na nasprotnikovih frekvencah.

Vse to je pri ruskih vojaki h izzvalo vojni stres in psihološki šok, podobno kot se je zgodilo v Afganistanu. Stres in šok so potencirali dodatni dejavniki, npr. slaba izurjenost vojakov, nejasnost ciljev (in posledično nizka motivacija) ter bojevanje v naseljih. Zaradi visoke intenzivnosti spopadov v urbanem okolju je potrebno imeti pripravljeno močno rezervo, ki sproti nadomešča vojake s črte spopada. Če te rezerve ni enota hitro postane

izmučena, saj so vojaki v stalnem stiku z nasprotnikom, to in izgube naredijo enoto neučinkovito. Dodatni negativni faktor je bilo dejstvo, da je večina čečenskih borcev služila v sovjetskih oboroženih silah, tako da so poznali ruske postopke in so lahko predvideli rusko delovanje. Čečeni so tudi prisluškovali ruskim vojaškim frekvencam in tako spremljali premike in usmerjali artilerijski in letalski ogenj na ruske položaje. Sam vojni stres pa ni izzvan le s strani nasprotnika, ampak k temu pripomore tudi okolje, bližina bojevanja (bližje kot sta si nasprotnika, večji je), izgube v enoti ter uspešnost enote t.j. doseganje ciljev (Thomas, 1997).

3.3.3. Prva bitka za Grozni in zasedba Čečenije

Rusi so napad na Grozni sprožili 31.12.1994, kar je uvodnem spopadu prineslo ime novoletna bitka za Grozni. Uvodni napad je propadel zaradi več razlogov. Glavni je splošna težavnost in specifičnost bojev v urbanem okolju, za katere Rusi niso bili ne opremljeni ne izurjeni. Dodatna pomankljivost je bila slaba koordinacija med oklepnimi vozili in pehoto (kar je Čečenom omogočilo, da so se lahko neovirano približali oklepni vozilom in jih uničili s protioklepnim orožjem) ter slaba koordinacija med različnimi osmi prodiranja (enote ki so prodirale z vzhoda in zahoda so trdile, da napredujejo v mesto, čeprav so se vkopale v predmestjih; to je Čečenom omogočilo, da so osredotočili obrambo le na severno os in ji tako prizadejali hude izgube). Severno os so sestavljale 131. motostrelska brigada ter 81. in 20. motostrelski polk, vzhodno 76. in 106. padalska divizija in zahodno 19. motostrelska divizija (Thomas, 1997b). Slabo vreme je tudi omejevalo letalsko podporo 1. in 2. januarja. Pomembna pomankljivost so bila tudi pravila bojevanja, ki niso dovoljevala Rusom, da bi streljali prvi. Prav tako ruska vojska ni dobila obveščevalnih podatkov o nasprotniku, pred samo intervencijo Rusi tudi niso uničili čečenskih poveljniških mest, komunikacijskih vozlišč ter pomembnih delov infrastrukture. Čečeni so tako lahko delovali po pripravljenih načrtih. Pokazal pa se je tudi razkol med vojaškim in političnim vodstvom, pri čemer je bila glavna težava v tem, da so oborožene sile posredovale znotraj Rusije, da niso bile razglašene izredne razmere ter v pretirani uporabo sile. Kasneje so se te kritike razširile na obtožbe oboroženih sil, da se politično vodstvo preveč vmešava v delovanje oboroženih sil ter razglašča premirja, kljub nasprotovanju obooroženih sil.

Prav tako ruska vojska ni imela zadostne premoči. Za boje v urbanem okolju naj bi bilo razmerje 6:1 v korist napadalca⁵⁵, medtem ko so Rusi za napad zbrali 38.000 mož, 230

⁵⁵ Razmerje je dobljeno iz izkušenj 2. svetovne vojne.

tankov, 454 drugih oklepnih vozil ter 388 topniških orožij, Čečeni pa so Grozni branili z okoli 15.000 možmi, 50 tanki, 100 drugimi oklepnimi vozili⁵⁶ ter 90 topniškimi orožji (razmerje 2,5:1 v pehoti, 4,6:1 v oklepnih vozilih ter 4,3:1 v topništvu) (Thomas, 1997b). Slabosti ruskega pristopa so se pokazale tudi v zavarovanju osvojenih področij (niso preprečili čečenskim borcem ponovne infiltracije na ta območja) ter ločevanje med civilnim prebivalstvom in borci (kar je po eni strani pripeljalo do tega, da so se Rusi zatekli k iskanju znakov streljanja (modrice na ramenih, vonj po smodniku, ostanki smodnika na obleki...) ter po drugi strani k surovemu ravnanju s civilisti). Po začetnih neuspehih je ruska stran te pomankljivosti poskušala odpraviti, predvsem z bolj specializiranim urjenjem vojakov ter psihološko pripravo na lokalne razmere.

Po začetnem neuspehu se je povečalo število poveljnikov, ki so zavračali ukaze za napotitev v Čečenijo. Ti so bili prisotni tako med rednimi enotami ruske vojske, med posebnimi enotami, ter enotami MVD, vključno s posebnimi enotami OMON (Thomas, 1997b).

10. januarja ob 8:00 je ruska stran razglasila 48 urno premirje. Takoj po njegovem začetku sta obe strani začeli obtoževati drugo, da ga je prekršila (Thomas, 1997b). Obe strani sta premirje izkoristili za okrepitev položajev in oskrbo enot. Eno uro pred iztekom so Rusi nadaljevali z napadom. Šele 15. januarja je Rusom dokončno uspelo blokirati mesto, spopadi pa so se osredotočali predvsem okoli predsedniške palače⁵⁷ in železniške postaje. 26. januarja je odgovornost za Grozni prevzel MVD, vendar so manjši boji potekali do konca februarja, prav tako so Čečeni ob umiku postavili veliko min presenečenja, tako v zgradbah kot ob truplih ruskih vojakov. Ob predaji odgovornosti so se začele medsebojne obtožbe med enotami MVD in oboroženimi silami glede pristojnosti, nalog ter krivde za neuspeh noveletne bitke. Kmalu po padcu Groznega je prišlo do več spopadov med čečenskimi silami in ruskimi obmejnimi stražami na meji z Gruzijo, Azerbajdžanom, Dagestanom in Ingušetijo, kar je kazalo, da se čečenski borci poskušajo umakniti iz Čečenije.

Po končanih bojih so bile izvedene analize, zakaj je ruska vojska imela toliko težav. Kot glavne pomankljivosti se se izkazale:

-slaba priprava poveljniškega kadra (sposobnost načrtovanja takšnih operacij je upadla s splošnim zmanjševanjem sposobnosti ruskih oboroženih sil) in slabo izurjeni podčastniki in nižji častniki, ki imajo ključno vlogo v bojih v mestih,

⁵⁶ Oklepna vozila so bila večinoma neoperativna.

⁵⁷ Predsedniška palača je postala pomemben simbol za obe strani.

- premalo časa za pripravo načrta (le 14 dni)⁵⁸,
- nizka morala med vojaki, k temu je pripomoglo dejstvo, da so bile enote hitro sestavljene skupaj in se vojaki med seboj niso poznali (celo člani posadk oklepnih vozil se niso poznali med seboj),
- neustrezno urjenje in oprema (predvsem za bojevanje v naseljih) ter pomankljivi zemljevidi,
- pomankljiva komunikacijska oprema, predvsem oddajanje nešifriranih sporočil in problem uporabe običajnih komunikacijskih sredstev v mestih, prav tako so bili radiooperaterji pogosta tarča čečenskih ostrostrelcev,
- neustrezno izvidovanje in zanašanje na druge obveščevalne službe (MVD, FSK),
- neustrezna uporaba inženirskih enot,
- neustrezna uporaba izvidniških enot, predvsem v Groznm; Rusom tako ni uspelo identificirati utrjenih točk,
- pomankljiva logistična oskrba, predvsem zaradi ranljivosti tovornjakov v urbanem okolju (njihov tovor so tako morali prevažati oklepna vozila, ki zato niso mogla sodelovati v spopadih) in višje porabe vseh sredstev v urbanem bojevanju,
- neustrezna oskrba s toplo obleko, hrano, pitno vodo, zaščitnimi sredstvi (zaščitnimi jopiči, čeladami) ter opremo za nočno bojevanje,
- pomankljiva koordinacija med oboroženimi silami in enotami MVD, vključno z več primeri nehotenih medsebojnih spopadov, prav tako enote MVD niso bile izurjene za obsežnejše operacije in v večini enot ni imela oklepnih vozil in artilerije,
- neustrezno razmejevanje območij delovanja posameznih enot, kar se je pokazalo še posebno od različnem tempu prodiranja enot,
- slabo vzdrževanje opreme, tako med prodorom proti Groznm 1/5 tankov ni bila sposobna nadaljevati poti zaradi okvar (Celestan 1996), prav tako vsi tanki niso bili dodatno zaščiteni z reaktivnim oklepom; za popravilo slabo vzdrževane opreme je bilo potrebno v Čečenijo pripeljati rezervne dele, kar je še dodatno obremenilo logistično službo,
- vojakom ni bilo razloženo, zakaj se bojujejo, kar je pripeljalo do nizke morale (zanemarjanje psihološkega in moralnega faktorja med vojaki)
- premahnno število vojakov v novoletni bitki, ko je bil prvi napad odbit, so Čečeni pripeljali okrepitev v mesto,
- odsotnost močnejše podpore intervenciji med ruskim prebivalstvom, predvsem zaradi dejstva, da ruske oborožene sile novinarjem niso dovolile poročati s ruske strani,

⁵⁸ Za pripravo intervencije v Českoslovaški l. 1968 je bilo izvedenih več obsežnih vaj v nekaj mesecih.

- podcenjevanje nasprotnika, Rusi so pričakovali, da bodo z demonstracijo moči prestrašili Čečene in da ti ne bodo nudili močnejšega odpora (podobno kot se je zgodilo l. 1968 na Češkoslovaškem) in da so Čečeni neorganizirana skupina kriminalcev, Rusi so tudi podcenjevali čečenski nacionalizem,
- precenjevanje sposobnosti oborožnih sil, navkljub opozorilom o upadanju kakovosti po razpadu SZ,
- neuporaba »pametnega« oročja in zato uporaba močnega artilerijskega in letalskega ognja, kar je povzročilo visoke žrtve med civilisti,
- neustrezna koordinacija med oklepnimi vozili in pehoto, predvsem v novoletni bitki, veliko bojnih vozil pehote (BVP) ni imelo pehote v izkrcnem oddelku,
- slabi higienski pogoji, kar je povzročilo izbruhe bolezni, predvsem hepatitis (predvsem A) in kolere (Calestan 1996; Finch; Grau, 1995; Grau, 1999b; Grau in Jorgensen, 1997; Grau in Thomas, 1999; Grau in Thomas, 2000; Lieven 1998; Oliker, 2001; Thomas 1997b; Thomas, 1999; Thomas in O'Hara, 2000).

V nasprotju z Rusi pa so bili Čečeni dobro pripravljene na obrambo in so taktiko prilagodili okolju. Po ruskih ocenah je imel Grozni tri obrambne črte. Zunanja se je začela v predmestjih, srednja je potekala dva do pet kilometrov od predsedniške palače, notranja pa kilometer in pol od palače. Sama obramba je temeljila na odsotnosti večjega števila utrjenih točk. Namesto teh točk, ki bi lahko postale tarča ruske artilerije oz. letalstva so Čečeni uporabljali taktiko »udari in pobegni«, torej taktiko uporabljeno v gverilskem načinu bojevanja. Nekaj utrjenih točk je obstajalo, predvsem okoli vkopanih oklepnih vozil in artilerije. Takšna taktika je Rusom onemogočila uporabo premoči v težkem orožju, le-to je bilo tako uporabljeno reaktivno (kot odgovor na napad) in ne aktivno (kot podpora pehoti in oklepnim vozilom). Kot odgovor so Rusi artilerijske enote razdelili na manjše enote (tudi samo posamična orožja), te pa podredili poveljnikom bojnih skupin. Za premike in oskrbo enot so Čečeni uporabljali civilna in terenska vozila; to in poznavanje mesta jim je omogočilo učinkovito obrambo. Z vozili so tudi premikali minomete in težja protioklepna orožja (Oliker 2001; 18-22). Za negacijo ruske premoči v težkem orožju so Čečeni uporabili taktiko »objemanja«⁵⁹, pri kateri so ruske enote napadli s take bližine, da Rusi niso mogli uporabiti artilerije in letalstva, da ne bi zadeli lastnih enot⁶⁰ (Grau in Thomas, 2000).

⁵⁹ ang. Hugging.

⁶⁰ Podobna situacija je nastala l. 1942 v Stalingradu, ko zaradi bližine bojev Nemci niso mogli izkoristiti svoje premoči v zraku.

Uspešna uporaba te taktike se je pokazala ob napadu 131. motostrelske brigade. Ko je ta enota 31. 12. prodrla do železniške postaje sprva ni naletela na odpor in je postajo zasedla. Nato pa so Čečeni uničili oklepna vozila v stranskih ulicah (tja so jih Rusi namestili kot rezervno silo) in tako preprečili umik. Čečenske sile iz vsega mesta so enoto obkolile in ji prizadejali hude izgube. Od 120 oklepnih vozil se je umaknilo le 18, brigada pa je izgubila tudi skoraj vse častnike (Celestan, 1996). Pri poskusu umika je padel tudi njen poveljnik, Ivan Savin (Seely, 2001: 246). Dodatne izgube je povečalo tudi rusko letalstvo, ki je umikajoča se oklepna vozila zamenjalo za čečenski protinapad in jih napadla (Lewis, 1995: 21).

Čečeni so svojo obrambo zasnovali na majhnih enotah. Te enote so štejele 15-20 mož in so bile razdeljene na 5-6 ekip s 3-4 možmi. Vsaka ekipa je imela lahko protioklepno orožje⁶¹, avtomatsko orožje, ostrostrelca in člana, ki je nosil dodatno strelivo za protioklepno orožje. Enote so koordinirali s prenosnimi radii in satelitskimi telefoni. Enote so lahko delovale razpršeno, za napade na večje ruske enote pa so se združile. Najuspešnejša taktika je bil napad iz večnadstropnih zgradb. S protioklepnim orožjem so uničili prvo in zadnje vozilo v koloni ter tako preprečili umik preostalih. Le-ta so bila potem postopno uničena. Za posebno učinkovite so se pokazali istočasni napadi iz več smeri in več nadstropij oz. kleti. V novoletni bitki je s tako taktiko Čečenom uspelo uničiti 102 oklepni vozili 131. motostrelske brigade iz severne osi. Podobno kot v Afganistanskih soteskah se je pokazala pomankljivost tankov, ki zaradi omejenega naklona cevi niso mogli napasti teh ciljev. Problem so Rusi rešili podobno kot v Afganistanu in v kolone vozil vključili samovozna protiletalska topniška orožja, predvsem ZSU-23-4⁶² (Oliker, 2001; Grau, 1997). Da bi tankom zagotovili zaščito pehote so Rusi organizirali skupine bojne skupine sestavljene iz dveh BVP in tanka (ali tanka in dveh BVP), šlo je za podobne skupine kot bronegrupa v Afganistanu, a približno polovico manjše (3 vozila namesto 5-6).

Znova se je potrdila uporabnost ostrostrelcev, ki sta jih uporabljali obe strani. Pomen ostrostrelcev je bil tako vojaški (proti častnikom, posadkam topniških orožij...) ter psihološki (vojaki so bili stalno napeti saj niso vedeli, ali ne bodo tarča).

Na ruski strani so se bojevale enote iz vse Rusije, ne samo iz Severnokavkaškega vojskega okrožja, medtem ko so Rusi stalno obtoževali Čečene, da se na njihovi strani bojujejo tujci (tako prostovoljci kot plačanci) ter kriminalci, ki so bili izpuščeni iz zaporov, pod pogojem, da se borijo proti Rusom. Tujci naj bi prihajali iz muslimanskih držav (predvsem iz Tadžikistana, Azerbajdžana, Afganistana, Turčije, Jordanije in Gruzije), čeprav

⁶¹ RPG-7 ali -18.

⁶² 4 cevno samovozno protiletalsko orožje kalibra 23mm.

ni jasno, v kolikšni meri gre za pripadnike čečenske diaspore. Prav tako naj bi se na čečenski strani borili tudi Ukrajinski in balstki nacionalisti (Thomas, 1997b).

Po padcu Groznega so Čečeni nadaljevali z bojem v ostalih mestih na jugu Čečenije, a so tudi ti kmalu padli. Kljub optimizmu Rusije in upanju na konec vojne se to ni zgodilo. Čečeni so nadaljevali s gverilskim načinom bojevanja, predvsem z napadi na konvoje in na manjše in izpostavljene nadzorne točke Rusov.

3.3.4. Čečenski vdori v Rusijo

Kmalu po začetku spopadov so Čečeni začeli groziti, da bodo prenesli vojno v Rusijo. Kljub tem grožnjam (in opozorilom da se to lahko zgodi), je bil nadzor meje in cest, ki so vodile proti njej pomankljiv. Vojaki na nadzornih točkah so bili podkupljivi, prav tako je bilo moč te točke obiti.

14.6.1995 je skupina okoli 150 Čečenov (Finch, 1997:36)⁶³ napadla Budjenovsk, mesto okoli 120 kilometrov severno od čečenske meje. O cilju čečenske skupine obstajajo nasprotujoče si trditve. Šamil Basajev, vodja skupine, je kasneje trdil da je bil cilj Moskva⁶⁴, drugi člani skupine so trdili, da je bil cilj helikoptersko oporišče v bližini Budjenovska, obstajajo pa tudi trditve, da je bil cilj kakšno drugo manjše mesto (Gall, de Waal, 1997:263). Skupino, ki je potovala v 2 tovornjakih in lažnem policijskem vozilu je lokalna policija usmerila k policijski postaji v Budjenovsku. Ko so prišli do postaje so Čečeni postajo napadli in ubili več policistov. Ker je bilo nekaj Čečenov ranjenih se je Basajev odločil, da se skupina premakne v bolnišnico. Tam so zajeli okoli 1.500 talcev (bolnikov, bolnišničnega osebja, obiskovalcev ter prebivalcev mesta, ki so jih zajeli med premikom) (Finch, 1997:36). Čečeni so kmalu postavili svoje zahteve: prekinitev spopadov, umik ruskih sil iz Čečenije ter začetek pogajanj z Dudajevom. V tej fazi krize se Rusi niso bili pripravljene pogajati z ugrabitelji in so začeli pripravljati reševalno akcijo. Lokalne oblasti so za pomoč prosile zvezno vlado, ugrabiteljsko krizo pa so začeli spremljati tudi novinarji. 17.6. so Rusi dvakrat napadli bolnišnico. Čečeni so oba napada odbili, pri tem pa je umrlo tudi več kot 100 talcev, žrtve pa so utrpeli tudi Čečeni in Rusi. Med napadoma je bilo izpuščenih okoli 150 nosečnic in otrok. Po neuspehu drugega napada so ruski pogajalci trdili, da so enote napadle bolnišnico brez dovoljenja, in da delujejo neodvisno od vlade⁶⁵. Naslednji dan, 18.6., so se začela pogajanja, ki jih je v živo prenašala ruska televizija. Ruski predsednik vlade Černomerdin je pristal na

⁶³ Basajev je trdil, da je bilo v skupini 127 borcev, Rusi pa da jih je bilo okoli 50 (Seely, 2001: 275).

⁶⁴ Ta trditev je bila takrat označena kot pretiravanje, a so Čečeni oktobra 2002 dokazali, da je takšno akcijo moč izvesti.

⁶⁵ Take trditve so še poslabšale civilno-vojaška razmerja

čečenske zahteve o prenehanju spopadov in začetku pogajanj. Za varen povratek v Čečenijo je Basajev zahteval, da ga spremlja skupina »prostovoljnih« talcev (novinarjev in poslancev Dume). 20.6. je 6 avtobusov in tovornjak-hladilnik, v katerem so bili mrtvi Čečeni, zapustil Budjenovsk. Po zapletih na rusko-čečenski meji (ruski poveljnik ni bil pripravljen izdati pisnega zagotovila o varnem prehodu konvoja skozi ozemlje pod ruskim nadzorom, to zagotovilo je Čečenom nato dal ruski predsednik vlade) je konvoj nadaljeval pot proti goratem južnem delu Čečenije, kjer so bili talci izpuščeni. Med celotno akcijo je umrlo okoli 150 civilistov (Oliker, 2001:29), ter 14 Čečenov (Gall, de Wall, 1997:273). Rusi so priznali 5 mrtvih med enotami, ki so poskušali zaseti bolnišnico 17.6. (Gall, de Wall, 1997:270), vendar je glede na intenzivnost spopadov ta številka gotovo višja (tudi čečenske trditve navajajo višje številke).

Sam čas akcije je bil dobro izbran. Jelcin je bil takrat v kanadskem Halifaxu na sestanku skupine G-7, kjer je poskušal izposlovati nova posojila. Pred tem so tako vojaški kot politični vodje trdili, da je vojna v Čečeniji uspešno končana. Po akciji so bile na vlado usmerjene številne kritike glede neustreznosti reševalne akcije. Prav napačen pristop je Rusom preprečil, da bi napad izkoristili v svojo korist.

Podobna akcija je bila izvedena 9.1.1996, ko je skupina Čečenov napadla dagestansko mesto Kizliar. Skupini 250 Čečenov je uspelo zajeti okoli 3.000 talcev (Gall, de Wall, 1997: 292). Prvotna tarča je bilo helikoptersko oporišče v bližini, vendar so bili Rusi pripravljeni na tak napad in so ga odbili. Čečeni so se nato umaknili v samo mesto, kjer so se spopadli z lokalno policijo. Podobno kot v Budjenovsku so Čečeni zasedli bolnišnico in tudi tu so Rusi poskušali prevzeti bolnišnico, a so z napadom prenehali, ko je vodja Čečenov, Salman Radujev, zagrozil da bo usmrtil talce. Po pogajanjih z dagestanskimi oblastmi so se Čečeni naslednji dan umaknili v 11 avtobusih in 2 tovornjakih. S seboj so vzeli okoli 150 talcev in dagestanske parlamentarce. Čečeni so imeli 7 mrtvih, Rusi pa 19 mrtvih in 49 ranjenih (Gall, de Wall, 1997:293). Konvoj je bil ustavljen tik pred čečensko mejo, ko je na cesto pred njim začel streljati ruski helikopter. Čečeni so se umaknili v bližnjo vas, Pervomajskoje, ki je bila prazna. Čečeni so se vkopali, saj so pričakovali ruski napad. Vas je bila kmalu obkoljena, v pripravljenosti so bili tako oklepna vozila kot protiteroristične enote.

Sam napad se je začel 15.1. z artilerijskim in tankovskim ognjem, vendar je naletel na hud odpor. Tudi napad naslednjega dne ni dosegel željenih ciljev. Istočasno je skupina v Turčiji živečih Čečenov ugrabila trajekt z ruskimi državljani v Turčiji in zahtevala prekinitev napada na Pervomajskoje. 17.1. so Čečeni, ki so poslušali ruske radijske komunikacije izvedeli, da bodo Rusi napadli vas z močnim artilerijskim ognjem in se odločili za umik. Da

bi jim ga omogočili je skupina 400 Čečenov napadla iz Čečenije in tako odprla pot do vasi. Čečeni so se nato umaknili. Dagestanske oblasti so kasneje potrdile 43 mrtvih Dagestancev, Rusi so priznali 26 mrtvih vojakov, a ocene medijev navajajo višje številke, okoli 100. O čečenskih izgubah je znanega manj, 96 mrtvih je splošno sprejeto število⁶⁶ (Gall, de Wall, 1997:398). Pervomajskoje je znova pokazal nemoč Rusije v boju s Čečeni. A Pervomajskoje ni bil takšna zmaga za Čečene kot Budjenovsk. Radujev je bil kritiziran zaradi jemanja talcev (predvsem s strani Mashadova), zaradi napada s preveliko skupino (in posledično velikimi žrtvami) ter zaradi napada na dagestansko mesto, kar je odtujilo mnoge Dagestance, ki so do takrat simpatizirali s Čečeni.

3.3.5. Druga bitka za Grozni

Leta 1996 so Čečeni dvakrat napadli Grozni. 6.3. je skupina pod vodstvom Šamila Basejeva (vodjo akcije v Budjenovsku) prispela v mesto na zaplenjenem vlaku. Napadli so položaje enot MVD. Napad je bil sprva uspešen, a je Rusom z okrepitevami uspelo zaustaviti napredovanje. Po petih dneh silovitih bojov so se Čečeni umaknili. Ruske izgube so bile okoli 200 mrtvih (Oliker, 2001:29).

Marčevski napad pa se je izkazal le kot priprava in izvidovanje za večji napad 6.8. istega leta. Sami borci so neopaženo prišli v mesto nekaj dni pred samim napadom. Na začetku je bilo Čečenov okoli 600⁶⁷, v nekaj dneh pa so dobili okrepiteve, tako da jih je bilo kmalu okoli 4.000 (Oliker, 2001:30). Čeprav jim ni uspelo zasesti oz. uničiti vseh utrjenih položajev enot MVD in oboroženih sil, so jih blokirali in tako onemogočili. Prav tako so v prvem dnevu sestrelili štiri bojne helikopterje (Gall, de Wall, 1997:331). Istočasno so Čečeni obkolili in blokirali ruske postojanke v bližnjih mestih Argun in Gudermes.

Sam napad ni bil nepričakovan, saj je ruski notranji minister Anatolij Kulikov pozival oblasti v Rusiji naj okrepijo enote v Groznm. Prav tako so pred napadom Čečeni pozivali ruske vojake naj dezertirajo in pozivali prebivalce naj si pripravijo zaloge hrane in naj se umaknejo v kleti. Kljub vsemu temu pa Rusom napada ni uspelo niti preprečiti niti odbiti. Čečenom je uspelo blokirati pomembnejše dostope do mesta in tako otežiti pomoč obkoljenim postojankam. 11.8. so okrepiteve dosegle center mesta, a takrat so Čečeni že vzpostavili položaje po celotnem mestu in Rusi so se morali znova boriti za celotno mesto. Bitke ni

⁶⁶ Med mrtvimi so bile tudi 4 ženske in 2 tujca, Sirijec in Egipčan.

⁶⁷ Po drugih podatkih je v začetnem napadu sodelovalo večje število, 1.500 (Gall, de Waal, 1997: 15).

končala vojaška zmaga ampak sporazum o premirju, ki sta ga dosegla Aleksander Lebed in Aslan Mashadov⁶⁸ 22.8.

Uspeh Čečenov je izpostavil vrsto pomankljivosti na ruski strani:

- po zavzetju mesta morajo biti v njem močne zasedbene sile, prav tako morajo biti v pripravljenosti razpoložljive rezervne sile, ki lahko hitro posredujejo,
- zasedbene sile morajo biti izurjene za bojevanje v mestih (izkušene ruske enote so po odsluženju njihovega roka poslali domov, nove enote tako niso bile izurjene za takšno bojevanje in so ponovile mnoge napake prve bitke),
- znova so se pokazali problemi koordinacije med oboroženimi silami in enotami MVD, enote ruskih oboroženih sil niso posredovale na začetku spopadov,
- oborožene sile bodo morale izvajati veliko nalog civilne oblasti (razdeljevanje hrane, zdravstvena oskrba, oskrba z vodo in elektriko...)⁶⁹,
- pomankljivo nadzorovanje dostopov v mesto (v Grozni je vodilo 123 cest),
- pridobivanje naklonjenosti prebivalstva⁷⁰, pri tem je pomembno obnašanje zasedbenih sil; prijateljsko prebivalstvo lahko posreduje obveščevalne podatke, medtem ko sovražno prebivalstvo takšne podatke posreduje upornikom (v Čečeniji so ruske sile surovo ravnale z civilisti, kar je omogočilo upornikom novačenje) (Grau in Thomas, 2000).

⁶⁸ Kasnejši čečenski predsednik.

⁶⁹ Ruska vojska tega ni bila sposobna izvesti zato je takšne naloge prepustila ministrstvu za izredne razmere, EMERCOM.

⁷⁰ ang. Hearts and minds campaign.

3.3.6. Mirovna pogajanja

Mirovna pogajanja so se začela kmalu po čečenskem napadu na Budjenovsk. Ta so potekala pod okriljem Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi, OVSE. Kmalu pa so se pokazala notranja nasprotja med čečenskim vodstvom, prav tako se strani nista mogli sporazumeti glede političnega dela sporazuma, t.j. prihodnjega statusa Čečenije. Pogajanja so propadla konec avgusta. Incidenti so se začeli množiti, rusko letalstvo pa je začela z novimi napadi na vasi v goratem predelu, prav tako je bilo v Groznej več eksplozij avtomobilov-bomb katerih tarče so bili ruski predstavniki. Prav ti, predvsem napada na Olega Lobova, Jelcinovega odposlanca za Čečenijo in generala Anatolija Romanova, poveljnika ruskih sil v Čečeniji⁷¹ so pomenili konec mirovnih pogajanj in nadaljevanje spopadov.

Ruske sile so poskušale izolirati čečenske borce od prebivalstva. Od posameznih vasi so zahtevali podpis sporazuma, po katerem bodo vaščani izgnali borce, v zameno pa Rusi vasi ne bodo napadli.

21.4.1996 (po nekaterih podatkih 24.4.) je bil v letalskem napadu ubit čečenski predsednik Dudajev. Ironično je, da je ravno njegova smrt omogočila napredek v pogajanjih. Mesec po njegovi smrti, 27.5. je čečenska delegacija pod vodstvom njegovega naslednika, Zelimkhana Jandarbijeva odpotovala v Moskvo in se sestala z ruskim vodstvom, vključno z Jelcinom. Strani sta se dogovorili za premirje in izmenjavo ujetnikov. Vendar je bil ta sestanek predvolilna poteza, saj je naslednji dan Jelcin odpotoval v Čečenijo in razglasil uničenje čečenskih »tolp« in razglasil vojno za dobljeno. Kljub temu sta se obe strani v Čečeniji vzdržali obsežnejših spopadov. 9.7. pa so ruske sile napadle vas Makheti, kjer je imelo sestanek čečensko vodstvo. Kljub močnemu napadu se je vodstvu uspelo umakniti. Temu je sledilo več napadov na druge vasi pod nadzorom Čečenov. Na te napade so se Čečeni odzvali z avgustovskim napadom na Grozni. Kmalu po začetku spopadov v Groznej je Jelcin imenoval Aleksandra Lebeda za svojega odposlanca v Čečeniji. Po več dnevih pogajanj groženj in ultimativov sta se obe strani dogovorili, da se borci obeh strani umaknejo iz Groznega ter da se oblikujejo skupne patrolje, ki bodo vzdrževale red v mestu. 31.8. je bil sprejet dokončen sporazum, po katerem so se ruske enote umaknile iz Čečenije, status Čečenije pa se ne bo spreminjal naslednjih 5 let (Gall in de Waal, 349-355).

Aleksander Lebed je podal naslednje podatke o ruskih izgubah: 3826 mrtvih, 1906 (od katerih je verjetno 90% mrtvih), neuradni podatki govorijo o do 10.000 mrtvih. Mashadov je

⁷¹ Kasnejša preiskava je pokazala, da za ta dva napada niso bile odgovorne prodajajske enote ampak ali promoskovska vlada ali deli ruskih obveščevalnih služb, ki so nasprotovali sodelovanju med zveznimi in dudajevimi silami.

čečenske izgube ocenil okoli 2.000 mrtvih, Basajev pa 3.000-4.000, večina od katerih so bili prostovoljci in občasni borci in ne profesionalni vojaki. Skupina za varovanje človekovih pravic Memorial ocenjuje, da je med vojno umrlo okoli 50.000 civilistov. Nepopravljivo poškodovanih je bilo 225 oklepnih vozil (Grau, 1997).

3.3.7. Zaključek

V nadaljevanju bom povzel skupne točke uspešnosti gverilskih gibanj, sedaj pa bom pogledal, ali so bile prisotne tudi v Čečeniji.

-visoka motiviranost, pripravljenost na izjemne težkoče in močna disciplina:

Čečeni so bili motivirani za bojevanje. Dejavniki, ki so dvigovali motivacijo so bili zgodovinski spomin ter neselektivna ruska uporaba težkega orožja. Lahko tudi rečemo, da so bili pripravljeni na težke pogoje, predvsem po padcu Groznega in ruski zasedbi velikega dela Čečenije. Čečenski borci niso bili disciplinirani v Zahodnem pomenu, prav tako se je veliko borcev spopadov udeleževalo le občasno,

-podpora prebivalstva za deklarirane cilje gverilcev:

Kljub nasprotjem v Čečeniji se je večina prebivalstva postavila na stran Dudajeva. Ruska intervencija je združila prebivalstvo,

-karizmatični vodja:

Dudajevu je uspelo dobiti zvestobo vodij klanov in lokalnih poveljnikov,

-primerno okolje:

Čečenom je uspelo nevtralizirati rusko premoč v oklepnih vozil, artileriji in letalstvu z bojevanjem v mestih,

-dostop do hrane:

Prebivalstvo je podpiralo cilje čečenskih borcev ter jim dajalo zatočišče in hrano,

-učinkovita obveščevalna mreža:

Čečenom je uspelo prisluškovati ruskim radijskim komunikacijam. Prav tako so prodajalske sile uspeli prodreti v promoskovske enote,

-uporaba primerne taktike in izurjenost pri uporabi orožja, razstreliv, vojne medicine in komunikacij:

Pred razpadom SZ so Čečeni služili v Sovjetskih oboroženih silah, kjer so se izurili za ravnanje z ruskim orožjem, katerega so kasneje uporabili. Prav tako so uspešno uporabili civilna sredstva komunikacije (satelitski telefoni, civilna radiooprema...),

-zunanja pomoč:

Čečenov uradno ni podprla nobena država. Separatistom je ob umiko ruske vojske l. 1991 uspelo dobiti večje količine orožja, tako da ta odsotnost zunanje pomoči ni bila tako kritična. V Čečeniji so se borili tujci, tako plačanci kot prostovoljci iz muslimanskih držav ter Kavkaza,

-javno mnenje:

Čečenom je uspelo vplivati na javno mnenje zahodnih držav, saj so novinarjem omogočili prost dostop do vodij in bojev. Na ruski strani tega ni bilo, kar je stanje še poslabšalo. Prav tako je Čečenom uspelo vplivati na javno mnenje z dramatičnimi posnetki uničenih ruskih oklepnih vozil po novoletni bitki,

Pri Čečenih ni bilo prisotne zunanje pomoči, ostale točke pa so bile prisotne.

4. Primerjava obravnavanih odporniških gibanj

Tabela 1: pregled značilnosti odporniških gibanj

	afganistanski mudžahidi	Hezbollah	čečenski separatisti
trajanje konflikta	9 let, 3 meseci	14 let, 11 mesecev	1 leto, 8 mesecev
zunanja pomoč	Da	da	ne
podpora prebivalstva	Da	da	da
karizmatični vodja	Ne	deloma	da
primerno okolje	Da	da	da
dostop do hrane	sprva da, kasneje otežen	da	da
učinkovita obveščevalna služba	Da	da	da
uporaba primerne taktike	Da	da	da
javno mnenje nevpletenih držav	Pozitivno	deljeno	pozitivno
pomen religije	spremenljiv, odvisno od frakcije	velik	spremenljiv
elementi terorizma	da	da	da

Avtor: Luka Novak, 2004

Medtem ko je med gibanji veliko podobnosti, obstajajo tudi razlike. V Afganistanu je Sovjetska vojska zasedla celotno državo, da bi vzpostavila prijateljski režim. V Libanonu je Izrael zasedal (relativno) majhen pas države ob meji z Izraelom, da bi preprečil infiltracije v Izrael ter otežil raketne napade. V Čečeniji pa so separatisti vzpostavili paradržavo in je bil cilj Ruske federacije odstranitev tega režima in ponovna vzpostavitev ustavnega reda, torej ponovna priključitev. Glede na te razlike so se razlikovala tudi gibanja. V Afganistanu so se bili pripadniki odporniških gibanj prisiljeni urediti v sosednjih državah (predvsem Pakistanu), v Libanonu je Hezbollah vzpostavil območja pod svojim nadzorom (predvsem dolina Bekaa), V Čečeniji pa so se separatisti zanašali na predhodno izurjene ljudi.

Prav tako se razlikuje tudi trajanje konflikta. Konflikta v Afganistanu in Libanonu sta bila dolgotrajna in sta zato imela manjšo intenzivnost. Obe strani sta občasno izvedli obsežnejše akcije, večina spopadov pa je bila manjših, ko sta obe strani napadali oskrbovalne poti nasprotnika. Po drugi strani pa je bil čečenski konflikt krajši in zato tudi bolj intenziven. V prvi fazi vojne (torej do padca Groznega) so se Čečenski separatisti ruski vojski upirali na konvencionalen način, k gverilskemu bojevanju so se zatekli šele kasneje.

Afgansitanski mudžahidi in Hezbolah so uživali precejšnje zunanjo podporo držav nasprotnic okupacijskih sil (ZDA kot ideološka nasprotnica SZ ter Iran in Sirija kot nasprotnici Izraela). Po drugi strani pa Čečeni takšne podpore niso uživali, predvsem zaradi dejstva, da se nobena sosednjih držav ni hotela zameriti Rusiji, pa tudi konflikt je bil viden kot notranji konflikt. Čečenom pa je pred samo vojno uspelo na razne načine dobiti večje količine orožja sovjetske vojske. Čečenom je v manjši meri pomagala tudi čečenska diaspora, predvsem v propagandnem smislu (usmerjanje pozornosti držav na konflikt) in finančno.

Vsa gibanja so uživala podporo prebivalstva, kljub protiukrepom. Sovjeti so se zatekli k uporabi uničevanja kmetijske infrastrukture, kar je privedlo do velikega števila beguncev in pomanjkanja življenjskih potrebščin. V Libanonu je Izrael ob obsežnejših akcijah napadal infrastrukturo celotnega Libanona (predvsem elektrodistribucijsko omrežje). Kljub temu je Hezbolah užival podporo večine prebivalstva, saj so ga videli kot edinega, ki se bori proti okupaciji. V Čečeniji so se Rusi posluževali težkega orožja za boj proti upornikom ter tako povzročili precejšnje škode v naseljih. Kljub temu so se uporniki lahko zanesli na podporo prebivalstva, kar se je pokazalo v drugi, gverilski fazi.

Naslednja skupna točka je dejstvo, da so vsa odporniška gibanja nasprotnika prisilila k umiku s povzročanjem zanj nesprejemljivih izgub in ne z osv(ob)ajanjem ozemlja. Druga bitka za Grozni (avgust 1996) je bila bolj demonstracija zmogljivosti in poizkus opozoriti na dejstvo, da Čečenske sile niso uničene, kot poizkus vzpostavitve »osvobojenega« ozemlja. Seveda pa so tudi v Afganistanu obstajali predeli, kjer so uporniki uživali (relativno) svobodo gibanja, a to gre bolj pripisati nezadostnemu številu zasedbenih sil, kot uspehom upornikov.

Prav tako lahko potegnemo nekaj vzporednic glede povojnega razvoja dogodkov. Po umiku Sovjetskih sil se je v Afganistanu razdivjala državljanska vojna, ki se je končala šele s posredovanjem ZDA konec leta 2001. Po umiku Ruskih sil se je v Čečeniji razbohotil kriminal in terorizem, kar je pripeljalo tudi do druge čečenske vojne leta 1999. Po umiku Izraelskih sil z juga Libanona pa je nad ozemljem prevzel nadzor Hezbolah, in ne osrednja libanonska vlada, kar zbuja skrbi v Izraelu.

Pri vseh treh gibanjih je opazna tudi tehnološka razlika med nasprotnikoma, ki pa se je v Libanonu in Afganistanu zmanjševala oz. je bila tehnološka premoč enega negirana. Afganistanski mudžahidi so začeli z zastarelimi puškami in občasnim kosom zaplenjenega orožja, nadaljevali z sodobnejšim orožjem kot vojnimi plenom in tujo pomočjo ter končali vojno z dokaj sodobnim orožjem in z velikimi zalogami, saj se je vojna nadaljevala še dobro desetletje. Podobno je Hezbolah vojno začel kot ena izmed številnih libanonskih milic, se preobrazil v gverilsko organizacijo in iz vojne izšel kot majhna, a dobro izurjena in visoko

motivirana organizacija. Čečenski separatisti so vojno začeli kot paravojaška organizacija, ki ni imela enotne linije poveljevanja in več lokalnih vodij. Po začetnem porazu so se umaknili v gore, se preoblikovali v gverilsko organizacijo in znova udarili kot organizirana vojska, njihova oprema pa se ni kaj dosti spreminjala, le težje orožje ni bilo več uporabljeno toliko kot prej.

Vendar tehnika ni bila edino kar se je spreminjalo. Afganistanci so se sprva Sovjetom upirali na konvencionalen način. Ker je to pripeljalo do prevelikih izgub so raje izbrali gverilski način, udari in zbeži. Sovjetsko premoč so uspeli negirati z bojevanjem iz bližine ter hitrimi napadi, preden je artilerija oz. letalstvo lahko reagiralo. Hezbolah je uporabil več načinov. Najprej so se posluževali samomorilskih bombnih napadov na izpostavljena in ranljiva mesta. Ko so se Izraelci umaknili v varnostno območje in se v njem vkopali so na postojanke izvajali napade v valovih. Ker so ti povzročali prehude izgube za premajhne dobitke so se raje posluževali manjših napadov, zased in min. Čeprav niso povzročali velikih izgub, so se dogajali stalno in tako ustvarjali vtis o izraelski nemoči. Čečeni pa so se z Rusi spopadli tam, kjer ruska premoč ni mogla priti do izraza. Bojevanje v mestih omogoča šibki strani da zadrži ali premaga močnejšo. In vsa gibanja so se naučila, da nasprotnik ne uporabi težkega orožja, če ne more razlikovati med svojimi in nasprotnikovimi enotami.

»Ne vodi kopenske vojne v Aziji« je staro načelo bojevanja. Sovjetska Zveza tega načela ni upoštevala in je vkorakala v Afganistan. Sovjetska Zveza, skupaj z dobrim milijonom Afganistancev in 14 oziroma 26 tisoč rdečearmejcev (odvisno katerim podatkom človek verjame), te vojne ni preživela. Kar pa njene naslednice Rusije ni ustavilo, da ne bi slabih šest let po umiku iz Afganistana vkorakala v Čečenijo. To vojno je Rusija preživela, njen ugled pa ne.

Vojska ki brani državo, ki si ne more privoščiti, da bi izgubila vojno. Za Izrael bi moral biti Libanon mačji kašelj. Prvič v zgodovini Izrael ni bil soočen z nasprotnikom, ki bi imel številčno premoč. Ali moderno oborožitev. Imel pa je tisto, pomanjkanje česar so do tedaj očitali izraelskim nasprotnikom. Voljo, vzdržljivost in čut za žrtvovanje za višje cilje. Izrael je to vojno izgubil, a je preživel. In tudi njegov ugled ni trpel pretirano.

Ali lahko iz teh gibanj potegnem lekcije za prihodnost? Verjetno. V prihodnosti bodo odporniška gibanja poskušala negirati premoč nasprotnika na podobne načine, še posebno če bodo soočena s tako občutno tehnološko premočjo kot jo trenutno premore zahodni svet.

5. Verifikacija hipotez in sklep

1. hipoteza

Zaradi premoči nasprotnika so bila odporniška gibanja prisiljena izbrati nekonvencionalni način bojevanja.

V vseh treh primerih je imel napadalec premoč v letalstvu, artileriji in oklepni vozil. Zaradi tega so bili uporniki prisiljeni izbrati nekonvencionalni način bojevanja. V Afganistanu in Libanonu so izbrali gverilski način bojevanja »udari in zbeži«, v Čečeniji pa so v prvi fazi vojne izvajali bojevanje v urbanem okolju, kasneje pa so se tudi Čečeni zatekli k gverilskemu bojevanju. Vsa gibanja so si prizadevala za nevtralizacijo nasprotnikove premoči v težkem orožju, predvsem z bojevanjem z bližine, kjer je uporaba artilerije in letalstva omejena.

Vsa gibanja so se tudi osredotočala na bolj ranljive enote, torej oskrbovalna vozila, osamljene postojanke ter napade izvajala na tak način, kjer je bila povečana ranljivost ručnih vozil (predvsem napada z bližine na nepreglednem ozemlju).

Istočasno so odporniška gibanja poskušala nasprotniku povzročiti čim več žrtev in materialne škode, ter tako dvigniti ceno konflikta.

Pri tem je vsem preučevanim odporniškim gibanjem uspelo najti nasprotnikovo šibko točko. Afganistanski mudžahidi so uspešno napadali Sovjetske konvoje in tako dvigovali materialne stroške okupacije. Istočasno so s tem, da so se izognili porazu uspeli predstaviti Sovjetsko Zvezo kot nezmožno obvaladovati položaj v Afganistanu, kar je (skupaj z naraščajočimi stroški) pripeljalo do končnega umika.

Nasprotno pa je Hezbollah za svoje cilje izbral Izraelske vojake in tako dvignil človeške »stroške« okupacije. Izraelska javnost je zelo občutljiva na izgube in prav to je Hezbollah izkoristil. Čeprav Izraelske izgube niso bile visoke (izgube v celotnem obdobju okupacije so bile približno enake mrtvim v prometnih nesrečah na izraelskih cestah vsako leto) so se ponavljale, tako da vojna nikoli ni bila povsem izrinjena iz Izraelskega spomina.

Čečenskim separatistom pa je uspelo z izbiro primerne načina bojevanja (bojevanje v mestih) Ruskim silam prizadeti izgube, ki so vplivale na rusko javno mnenje. Na enak način sta delovala zajetja talcev v Budjenovsku in Kizliarju. Rusija je bila tako prikazana kot nesposobna obvaladovati položaj v Čečeniji in tudi zagotoviti varnost lastnim državljanom v Rusiji.

1. hipotezo lahko tako potrdim

2. hipoteza

Gibanja so delovala na podoben način, a so se razlikovala v strukturi.

Afganistanski mudžahidi so bili razdeljeni v večje število frakcij, ki so bile med seboj sprte ter imele različne, tudi nasprotujoče si cilje. Hezbolah se je pod iranskim okriljem razvil strukturo, v kateri so imeli veliko vlogo verski voditelji. Vojaško krilo je bilo le del te organizacije. Čečenski separatisti so razvili para državo in vzpostavili službe, ki so odgovarjale temu stanju.

Sama struktura je bila odvisna od »nacionalnega značaja« upornikov in njihovih ciljev. Struktura afganistanskih mudžahidov je odražala etnično razdrobljenost Afganistancev. Struktura Hezbolaha je odražala vpliv Irana in vlogo verskih voditeljev, ki so jo le-ti pridobili po islamski revoluciji 1979. Ta struktura je bila tudi v skladu z željo povzpostavitvi islamske republike v Libanonu. Struktura čečenskih separatistov pa je odražala poizkus vzpostavitve države, čeprav je bilo v oboroženih silah večje število vodij, ki se niso vedno podrejali čečenskemu vodstvu.

2. hipotezo lahko tako potrdim.

3. hipoteza

Gibanja so bila pri svojem delovanju uspešna in so dosegla zastavljene cilje.

Cilj Afganistanskih mudžahidov je bil umik sovjetskih sil iz Afgansitana. Ta cilj je bil dosežen februarja 1989, ko so se iz Afganistana umaknile še zadnje sovjetske enote. Cilj Hezbolaha je bil umik Izraelskih sil iz Libanona. Ta cilj je bil dosežen maja 2000, ko so se iz varnostnega območja umaknile še zadnje izraelske sile. Cilj čečenskih separatistov je bil ohranitev de facto samostojnosti Čečenije. Ta cilj je bil dosežen saj so se bile ruske sile avgusta 1996 prisiljene umakniti po neuspeli invaziji.

Vendar moram tu poudariti, da to velja le za preučevano obdobje. Po umiku Sovjetske Zveze iz Afganistana in padcu komunističnega režima v Afganistau so se različne skupine med seboj začele spopadati za oblast, kar je Afganistan pahnilo v dobro desetletje trajajočo državljansko vojno. Le-ta je na oblast prinesla Talibanski režim in v Afganistan pripeljalo Al Kajdo. Prav tako so se tuji muslimanski prostovoljci po vrnitvi v svoje domovine vključili v različne radikalne islamske skupine in poskušali zrušiti prozahodne režime.

Hezbolahu je uspelo pregnati Izraelske vojake iz Libanona, a kljub drugačnim trditvam OZN vztraja, da Izrael še vedno zaseda del Libanona (predel Shebaa). To jim

omogoča, da še naprej vzdržuje vojaško krilo. Vendar je opazen premik celotne organizacije k miroljubnim metodam in vključitev v politični sistem. Poleg občasnega spopada za Shebaa občasno pride do manjših incidentov, ko Izraelska letala preletijo Libansko zračni prostor, Hezbollah nanje strelja, občasno pa te granate padejo v severni Izrael.

Čeprav je Čečenija po koncu vojne pridobila de-facto neodvisnost, se je pogreznila v kaos nasilja in kriminala. Mashadovu ni uspelo obdržati pod nadzorom različnih skupin in naraščajočega vpliva tujih muslimanskih skupin. Vse to je pripeljalo to ponovne vojne l. 1999 (razlogov zanjo je bilo več, najpogostejše omenjani pa so vpad skupine Čečenov v sosednji Dagestan in več eksplozij v Moskvi, za katere so bili obtoženi Čečeni) in še vedno trajajoče Ruske zasedbe in odpora proti njej.

3. hipotezo lahko tako potrdim

6. Viri

- Bebler, Anton (1985) Carl von Clausewitz in klasična politična teorije vojne, Časopis za kritiko znanosti (75/76), 3-17.
- Blanche, Ed (1997) A bizarre yet bloody conflict drags on in south Lebanon, Part 1. Jane's Intelligence Review 9(9), 411-415.
- Blanche, Ed (1999) Israel's »human sandbags« set to collapse in south Lebanon. Jane's Intelligence Review 11(8), 24-26.
- Blanche, Ed (2002) Hizbullah's efforts to arm the Palestinians exposed. Jane's Terrorism & Security Monitor. (4), 12-14.
- Blanford, Nicholas (2000) Post-Israel stability in south Lebanon. Jane's Intelligence Review. 12(10), 25-28.
- Blanford, Nicholas (2002) Hizbullah prepares to open up front along the Israeli border. Jane's Intelligence Review. 14(4), 26-29.
- Celestan, Gregory J. (1996): »Wounded Bear: The Ongoing Russian Military Operation in Chechnya«, Foreign Military Studies Office, Fort Leavenworth (<http://fmso.leavenworth.army.mil/fmsopubs/issues/wounded/wounded.htm>).
- Clausewitz, Karl von (1976): On War. New Jersey: Princeton University Press.
- Cu, Sun (1998) Umetnost vojne. Ljubljana: Amalietti.
- Eshel, David (1997) Armored Anti-Guerilla Combat in South Lebanon. Armor. 106(4), 26-29.
- Finch, Raymond C. (1997) A Face of Future Battle: Chechen Fighter Shamil Basayev. Military Review. 77(3), 33-41.
- Finch, Raymond C.: »Why the Russian Military Failed in Chechnya«, Foreign Military Studies Office, Fort Leavenworth (<http://fmso.leavenworth.army.mil/fmsopubs/issues/yirusfail/yirusfail.htm>).
- Gall, Carlotta; de Waal, Thomas (1997): Chechnya: A Small Victorious War. London: Pan Original.
- Gambill, Gary C., Abdelnour, Ziad K. (2002) Hezbollah: between Tehran and Damascus. Middle East Intelligence Bulletin. 4(2). (http://www.meib.org/articles/0202_11.htm).
- Grau, Lester W. (1995): »Changing Russian Urban Tactics: the Aftermath of the Battle for Grozny«, Foreign Military Studies Office, Fort Leavenworth (<http://fmso.leavenworth.army.mil/fmsopubs/issues/grozny.htm>).
- Grau, Lester W.; Jorgensen, William A. (1997) Beaten By the Bugs. Military Review. 77(6), 30-37.

Grau, Lester W. (1997): »Russian-Manufactured Armored Vehicle Vulnerability in Urban Combat: The Chechnya Experience«, Red Thrust Star, Foreign Military Studies Office, Fort Leavenworth (<http://call.army.mil/fmso/RED-STAR/issues/JAN97/JAN97.HTML>).

Grau, Lester W.; Jorgensen, William A. (1997): »Viral Hepatitis and the Russian War in Chechnya«, Foreign Military Studies Office, Fort Leavenworth (<http://fmso.leavenworth.army.mil/fmsopubs/issues/hepatiti/hepatiti.htm>).

Grau, Lester W. (1998): »Artillery and Counterinsurgency: The Soviet Experience in Afghanistan«, Foreign Military Studies Office, Fort Leavenworth (<http://fmso.leavenworth.army.mil/fmsopubs/issues/arty/arty.htm>).

Grau, Lester W.; Jorgensen, William A. (1998): »Guerrilla Warfare and Land Mine Casualties Remain Inseparable«, Foreign Military Studies Office, Fort Leavenworth (<http://fmso.leavenworth.army.mil/fmsopubs/issues/guerwf/guerwf.htm>).

Grau, Lester W.; Jorgensen, William A. (1998): »Handling the Wounded in a Counter-Guerilla War: the Soviet/Russian Experience in Afghanistan and Chechnya«, Foreign Military Studies Office, Fort Leavenworth (<http://fmso.leavenworth.army.mil/fmsopubs/issues/handlwnd/handlwnd.htm>).

Grau, Lester W. (ur.) (1998): The Bear Went Over the Mountain: Soviet Combat Tactics in Afghanistan. Portland: Frank Cass.

Grau, Lester W. (1998): »Underground Combat: Stereophonic Blasting, Tunnel Rats and the Soviet-Afghan War«, Foreign Military Studies Office, Fort Leavenworth (<http://fmso.leavenworth.army.mil/fmsopubs/issues/undrgrnd/undrgrnd.htm>).

Grau, Lester W. (1999): »Mine Warfare and Counterinsurgency: The Russian View«, Foreign Military Studies Office, Fort Leavenworth (<http://fmso.leavenworth.army.mil/fmsopubs/issues/minewar/minewar.htm>).

Grau, Lester W. (1999) "Soft Log" and Concrete Canyons: Russian Urban Combat Logistics in Grozny. Marine Corps Gazette. 83(10), 67-75.

Grau, Lester W., Kipp, Jacob W. (2000): »Chechen Nationalism and the Tragedy of the Struggle for Independence«, Foreign Military Studies Office, Fort Leavenworth (<http://fmso.leavenworth.army.mil/fmsopubs/issues/chechnatism.htm>).

Grau, Lester W., Thomas, Timothy L. (2000): »Russian Lessons Learned From the Battles For Grozny«, Foreign Military Studies Office, Fort Leavenworth (http://fmso.leavenworth.army.mil/fmsopubs/issues/Rusn_leslrn.htm).

Grau, Lester W., Jalali, Ahmad Ali (2001): »The Campaign for the Caves: The Battles for Zhawar in the Soviet-Afghan War«, Foreign Military Studies Office, Fort Leavenworth (<http://fmso.leavenworth.army.mil/fmsopubs/ISSUES/zhawar/zhawar.htm>).

Grau, Lester W.; Gress, Michael A. (ur.) (2002): The Soviet-Afghan War: How a Superpower Fought and Lost: the Russian General Staff. Lawrence: University Press of Kansas.

Hart, B. H. Liddell (1991): Strategy. New York: Meridian.

Isaacs, Jeremy; Downing, Taylor (1998): Cold War. London: Bantam Press.

Jalali, Ali A.; Grau, Lester W. (1999) Night Stalkers and Mean Streets: Afghan Urban Guerillas. Infantry. (1) str. 20-26.

Jalali A.; Grau, Lester W. (2000): The Other Side of the Mountain: Mujahideen Tactics in the Soviet-Afghan War: Volume I. Mobile: The Military Press.

Jones, Clive (1997) Israeli Counter-Insurgency Strategy and the War in South Lebanon 1985-97. Small Wars and Insurgencies. 8(3), 82-108.

Jones, Clive (2001) A Reach Greater than the Grasp: Israeli Intelligence and the Conflict in South Lebanon 1990-2000. Intelligence and National Security. 16(4), 1-26.

Katz, Samuel M. (1997) Gunships Versus Guerillas. AirForces Monthly. (108), 45-54.

Katz, Samuel M. (1998) Incident at Ansariya. Jane's Intelligence Review. 10(1), 24-28.

Laqueur, Walter (1976): Guerrilla: A Historical and Critical Study. Westview Press, Boulder, London.

Lewis, Ronald W. (1995) Chechenia: Third Battle of the Russian Civil War. AirForces Monthly (86), 16-21.

Lewis, Ronald (2001) War in the Shadows. AirForces Monthly. (164), 34-38.

Lieven, Anatol (1998) The World Turned Upside Down. Armed Forces Journal International. August 1998, 40-43.

Luft, Gal (2000) Israel's Security Zone in Lebanon-A Tragedy? Middle East Quarterly. september 2000 (<http://www.meforum.org/article/70>).

Luttwak, Edward; Koehl, Stuart L. (1991): The Dictionary of Modern War. New York: Gramecy Book.

Miller, R. Reuben (1993) Political kidnapping: A Case Study of Israeli Practice. Low Intensity Conflict & Law Enforcemen. 2(2), 301-307.

Nawroz, Mohammad Yahya; Grau, Lester W. (1995): »The Soviet War in Afghansitan: History and Harbinger on Future War?«, Foreign Military Studies Office, Fort Leavenworth (<http://fmso.leavenworth.army.mil/fmsopubs/issues/waraf.htm>).

- Nelson, Denny R. (1985): »Soviet Air Power: Tactics and Weapons Used in Afghanistan«, Air University Review (<http://www.airpower.maxwell.af.mil/airchronicles/aureview/1985/jan-feb/nelson.html>).
- Oliker, Olga (2001): Russia's Chechen Wars 1994-2000: Lessons from Urban Combat. RAND.
- Olson, William J. (1986): »Air Power in Low-Intensity Conflict in the Middle East«, Air University Review (<http://www.airpower.maxwell.af.mil/airchronicles/aureview/1986/mar-apr/olson.html>).
- Ranstorp, Magnus (1994) Hizbollah's Comand Leadership: Its Structure, Decision-Making and Relationship with Iranian Clergy and Institutions. Terrorism and Political Violence. 6(4), 303-339.
- Roy, Olivier (1991): The Lessons of the Soviet/Afghan War. London: IISS.
- Seely, Robert (2001): Russo-Chechen Conflict, 1800-2000: A Deadly Embrace. London: Frank Cass.
- Sobelman, Daniel (2001) Hizbullah lends its services to the Palestinian Intifada. Jane's Intelligence Review. 13(11), 12-14.
- Sirriyeh, Hussein (1989): Lebanon: Dimensions of Conflict. London: IISS.
- Stapfer, Hans-Heiri (2001) Air War over Afghanistan-The Russian Vietnam. AirForces Monthly. (165), 62-66.
- Thomas, Timothy L. (1995): »The Caucasus Conflict and Russian Security: the Russian Armed Forces Confront Chechnya. Part One, Section One: From Intervention to the Outskirts of Grozny (Military-Political Events from 11 december to 31 December 1994)«, Foreign Military Studies Office, Fort Leavenworth (<http://fmso.leavenworth.army.mil/fmsopubs/issues/chechpt1.htm>).
- Thomas, Timothy L. (1995): »The Caucasus Conflict and Russian Security: the Russian Armed Forces Confront Chechnya. Part One, Section Two: Military Activities of the conflict During 11-31 December 1994«, Foreign Military Studies Office, Fort Leavenworth (<http://fmso.leavenworth.army.mil/fmsopubs/issues/chechpt2.htm>).
- Thomas, Timothy L. (1997): Air Operations in Low Intensity Conflict: The Case of Chechnya. Airpower Journal. 11(4), 51-59.
- Thomas, Timothy L. (1997): »The Caucasus Conflict and Russian Security: The Russian Armed Forces Confront Chechnya III. The Battle for Grozny, 1-26 January 1995«, Foreign Military Studies Office, Fort Leavenworth (<http://fmso.leavenworth.army.mil/fmsopubs/issues/chechpt3.htm>).

Thomas, Timothy L. (1999) The Battle of Grozny: Deadly Classroom for Urban Combat. *Parameters*. 29(3), 87-102.

Thomas, Timothy L., O'Hara, Charles (2000): »Combat Stress in Chechnya: "The Equal Opportunity Disorder"«, Foreign Military Studies Office, Fort Leavenworth (<http://fmso.leavenworth.army.mil/fmsopubs/issues/stress.htm>).

Turbiville Jr, Graham H. (1988): »Ambush! The Road War in Afghanistan«, Foreign Military Studies Office, Fort Leavenworth (<http://fmso.leavenworth.army.mil/fmsopubs/issues/ambush-road/ambush-road.HTM>).

Turbiville Jr, Graham H. (1988): »Soviet Combat Engineers in Afghanistan: Old Lessons and Future Wars«, Foreign Military Studies Office, Fort Leavenworth (<http://fmso.leavenworth.army.mil/fmsopubs/issues/sovcombat/sovcombat.HTM>).

Venter, Al J. (1998) Lebanon: a pawn in the power struggle. *Jane's Intelligence Review*. 10(6), 18-23.

Yarborough, William P. (1996) *Unconventional War*. V Margiotta, Franklin D. (ur.) *Brassey's Encyclopedia of Land Forces and Warfare*. Washington: Brassey's.

Yardley, Michael (1987) Afghanistan: a first hand view. *Jane's International defense Review*. 20(3), 275-277.

Zakharov, Alexey (1996) Afghan Rhombus. *AirForces Monthly*. (99), 37-40.

Zisser, Eyal (1996) Hizballah in Lebanon-at the Crossroads Terrorism and Political Violence. 8(2), 90-110.

(1972) *Vojna enciklopedija 3. knjiga*. Beograd: Vojnoizdavački zavod.

(1996) The Chechen Conflict: a microcosm of the Russian Army's past, present and future (Jane's Intelligence Review special report No.11), Jane's Information Group.

DOD Dictionary of Military Terms (<http://www.dtic.mil/doctrine/jel/doddict/>).

Hizballah (Party of God) (<http://www.fas.org/irp/world/para/hizballah.htm>).